

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародного приватного, комерційного та цивільного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ-
ПІДПРИЄМЦІВ**

студента 2 курсу 5м групи
спеціальності 081 «Право»
спеціалізації
«Комерційне право»

_____ Йосипенко Ірина Ігорівна

Науковий керівник

к.ю.н., доц.

_____ Ільченко Ганна Олександрівна

Гарант освітньої програми,

д.ю.н., доц.

_____ Мазаракі Наталія Анатоліївна

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
-------------------	----------

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-ПІДПРИЄМЦЯ

1.1. Правовий статус фізичних осіб-підприємців.....	6
1.2. Права, обов'язки та відповідальність фізичних осіб-підприємців.....	12
1.3. Види господарської діяльності фізичних осіб-підприємців.....	19

РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКУ ТА ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНОЮ ОСОБОЮ-ПІДПРИЄМЦЕМ

2.1. Порядок державної реєстрації фізичних осіб-підприємців.....	27
2.2. Припинення підприємницької діяльності фізичними особами-підприємцями	36
2.3. Визнання фізичної особи-підприємця банкрутом.....	41

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	48
------------------------------------	-----------

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
--	-----------

ВСТУП

Актуальність теми. Фізична особа-підприємець (далі - ФОП) – це суб'єкт господарювання, а саме громадянин України, іноземець або особа без громадянства, що реєструється для зайняття підприємницькою діяльністю (самостійною, ініціативною, систематичною, на власний ризик господарською діяльністю з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку). Саме від того, на скільки добросовісно, законно та сумлінно буде здійснюватися підприємницька діяльність залежить успіх підприємця як суб'єкта господарювання, його працівників та держави.

Дані суб'єкти становлять значну частку в економіці країни, станом на травень 2019 року на обліку в Україні перебуває 1, 91 млн. ФОПів [86]. Саме тому, є необхідність досліджувати правове регулювання їх діяльності та покращувати становище підприємців на ринку, оскільки, це сприятиме, не тільки збагаченню громадянина-підприємця, а й створенню робочих місць та наповненню державного бюджету.

Важливо звернути увагу на те, що підприємницька діяльність в Україні за останні роки зазнала певних змін. Саме завдяки цьому Україна 2019 році піднялася на 5 позицій в рейтингу легкості ведення бізнесу (doing business) порівняно з минулим роком та посіла 71 місце серед 190 країн світу [87].

Не зважаючи на певні покращення, є необхідність досліджувати діяльність ФОП для вдосконалення чинного господарського законодавства та правового закріплення доцільних змін в нормативно-правовій базі.

Нормативну базу роботи складають Конституція України, Господарський кодекс України (далі – ГК України), Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) та закони України: «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» (далі - Закон), «Про ліцензування видів господарської діяльності» та інші.

Теоретичною основою є наукові праці вчених-правознавців: О.Б. Андрєєв, І.М. Бутков, І.О. Гаврилова, О. Кравчук, О.О. Кульчій, І.М. Орлова, В.С. Щербина та інші.

Мета та головні напрями дослідження. Автор випускної кваліфікаційної роботи ставив за мету на основі практичної діяльності ФОП, порівняльно-правового аналізу національного та європейського законодавства зробити висновки теоретичного характеру та підготувати пропозиції з удосконалення чинного законодавства України у сфері правового регулювання підприємницької діяльності ФОП.

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі **завдання**:

- дослідити правовий статус ФОП;
- проаналізувати права, обов'язки та відповідальність підприємців;
- розглянути види діяльності, які можуть здійснювати ФОП та визначити, які з них підлягають ліцензуванню;
- проаналізувати порядок державної реєстрації фізичних осіб-підприємців;
- дослідити порядок припинення підприємницької діяльності ФОП;
- з'ясувати особливості припинення діяльності ФОП у зв'язку з банкрутством.

Об'єктом дослідження є господарські правовідносини, що виникають у зв'язку з діяльністю та отриманням/втратою правового статусу ФОП.

Предметом дослідження є правове регулювання діяльності фізичних осіб-підприємців.

Методи дослідження. Методологічну основу випускної кваліфікаційної роботи склали порівняльно-правовий, формально-логічний, догматичний та інші методи.

За допомогою догматичного методу проаналізований зміст норм чинного національного та європейського законодавства щодо діяльності ФОП. Із застосуванням формально-логічного методу була опрацьована наукова література стосовно теми дослідження та судова практика. Порівняльно-правовий метод застосовувався з метою вивчення вітчизняного та зарубіжного

законодавство в частині регулювання правовідносин що стосується створення та припинення ФОП, проводився їх порівняльно-правовий аналіз. Із застосуванням методу класифікації та групування виділено види припинення підприємницької діяльності ФОП.

Наукова цінність роботи полягає у подальшій розробці доктринальних положень щодо основних проблем правового регулювання діяльності ФОП, що стосується створення, припинення та здійснення діяльності цими суб'єктами господарювання. Зокрема, елементи наукової новизни містяться у пропозиції щодо доповнення Кодексу України з процедури банкрутства положенням про укладення договірної угоди між боржником і кредитором у випадку визнання ФОП банкрутом.

Практична цінність. Висновки та пропозиції запропоновані у роботі можуть використовуватися у науково-дослідницькій сфері - для продовження розгляду та розробки проблем, що виникають у зв'язку з правовим регулюванням діяльності ФОП; при розробці законопроектів – для вдосконалення нормативно-правової бази та усунення прогалин чинного законодавства у сфері правового регулювання діяльності ФОП; у навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Господарське право», «Підприємницьке право», «Цивільне право».

Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи викладено у статті «Право фізичної особи-підприємця на комерційне найменування», що опублікована у збірнику наукових статей «Правове забезпечення підприємницької діяльності». К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. с. 87-91 [56].

Структура випускної кваліфікаційної роботи обумовлена метою і предметом дослідження та авторським підходом до розгляду обраної теми. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, які включають в себе шість підрозділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 63 сторінки із яких основна частина роботи займає 54 сторінки. Список використаних джерел складається з 88 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-ПІДПРИЄМЦЯ

1.1. Правовий статус фізичних осіб-підприємців

Фізичною особою визнається людина як учасник цивільних правовідносин (ст. 24 ЦК України) [9]. Таким чином, можна зробити висновок, що саме людина є учасником правовідносин, а не тільки громадянин тої чи іншої держави.

З аналізу цивільного та господарського законодавства випливає, що саме правовий статус фізичної особи є основним, а статус ФОП є всього лише одним із видів правового статусу. Тобто фізична особа з народження вже має певний обсяг прав. А отримання статусу підприємця є одним із прав фізичної особи, що дає можливість розширити коло можливостей для особи, що отримає відповідний правовий статус.

Порівнюючи правовий статус фізичної особи із правовим статусом підприємця, Кравчук О. зазначає, що статус фізичної особи змінити неможливо, адже він не пов'язаний з обсягом право чи дієздатності особи, або іншими факторами, а втратитися може у разі смерті; громадянин може бути позбавлений статусу підприємця, але це на статус фізичної особи не впливає [60, с. 194].

Для розкриття даного питання насамперед нам необхідно розглянути поняття «фізична особа-підприємець». Бутков І. М. зазначає, що першими визначеннями терміну «підприємець», введеними у науковий обіг були такі:

1) підприємець - особа, яка несе відповідальність за підприємницьку діяльність; особа, яка планує, контролює, організовує та володіє підприємством; 2) підприємець – людина, яка проявляє ініціативу та організовує соціально-економічні механізми, діє в умовах ризику і несе повну

відповідальність за можливу невдачу [50, с. 71]. Дані визначення є актуальними і зараз.

З п. 2 ч. 2 ст. 55 ГК України можна зрозуміти, що ФОП – це громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці [2].

Для здійснення господарської діяльності фізичній особі необхідно отримати певний правовий статус, який набувається в день державної реєстрації та відповідно втрачається в момент припинення державної реєстрації ФОП, про що вносяться відповідні відомості до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (далі – Єдиний державний реєстр).

Статус фізичної особи-підприємця – це юридичний статус, що підтверджує право особи на заняття підприємницькою діяльністю, а саме: самостійною, ініціативною, систематичною, на власний ризик господарською діяльністю, що здійснюється ФОП з метою досягнення економічних, соціальних результатів та одержання прибутку [40].

Право на зайняття підприємницькою діяльністю, яка не заборонена законом передбачено ст. 42 Конституції України. Законом обмежується підприємницька діяльність депутатів, посадових та службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування [1] (а саме зазначається, що дана категорія осіб може займатися тільки викладацькою, науковою та творчою діяльністю).

Слід зазначити, що в юридичній літературі розмежовують поняття підприємницької діяльності та володіння корпоративними правами. В ч. 2, ст. 167 ГК України зазначається, що володіння корпоративними правами не є підприємництвом [2]. Закон України «Про запобігання корупції» не забороняє особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, володіти корпоративними правами, але зобов'язує дану категорію осіб передавати такі права в управління [21].

На законодавчому рівні в достатній мірі не встановлена відповідальність за порушення вимоги про передачу корпоративних прав в управління. Так, наприклад, якщо порушення вчинив працівник державного підприємства, до нього можна застосувати догану або звільнення (ст. 147 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України), якщо державний службовець – це може бути зауваження, догана, попередження про неповну службову відповідальність чи звільнення (ст. 66 Закону України «Про державну службу») [69, с. 17]. Отже, за дане правопорушення особу притягують тільки до дисциплінарної відповідальності.

Також слід зазначити, що за дане правопорушення не встановлена відповідальність для народних депутатів. Саме тому, необхідно доповнити нормативну базу та встановити адміністративну відповідальність при порушенні вимоги про передачу корпоративних прав в управління, а саме закріпити у Главі 12 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП).

Право на здійснення підприємницької діяльності, яку не заборонено законом, має фізична особа з повною цивільною дієздатністю [9].

Гаврилова І. О. доцільно звертає увагу, що для здобуття статусу фізичної особи-підприємця та отримання права здійснення підприємницької діяльності необхідно бути наділений саме повною цивільною дієздатністю, тобто мати загальну правосуб'єктність [51, с. 117].

Таким чином, займатися підприємницькою діяльністю мають право особи з 18 років, а також особи, які зареєстрували шлюб і автоматично набули повної цивільної дієздатності (ч. 2, ст. 34 ЦК України). У ст. 35 ЦК України, передбачена можливість для фізичної особи з 16 років отримати повну цивільну дієздатність, а саме в таких випадках: якщо неповнолітній працює за трудовим договором; записаний батьком/матір'ю дитини; з письмової згоди батьків (усиновлювачів), піклувальників або органу опіки та піклування [9].

А в ст. 43 ГК України зазначено, що підприємець має право без обмежень самостійно здійснювати будь-який вид підприємницької діяльності, що не заборонений законом [2].

Тобто, ЦК України, регулює питання про право фізичної особи до державної реєстрації зазначаючи можливість здійснення підприємницької діяльності. А ГК України відповідно з моменту державної реєстрації (отримання статус підприємця) та у разі зайняття підприємницькою діяльністю.

Правовий статус ФОП характеризуються наявністю наступних елементів: здійснення державної реєстрації в реєстраційних органах, облік в органах Державної податкової служби та Пенсійного фонду України як платника податків та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, відповідно, виготовлення печатки (за необхідності), відкриття в банківській установі окремого рахунку, отримання ліцензії (у разі зайняття діяльністю, що потребує ліцензування) [57, с. 660].

За захистом своїх порушених прав та законних інтересів ФОП може звертатися до Господарського суду, дана категорія справ розглядається в порядку господарського судочинства [3].

Також необхідно звернути увагу на судову практику, справи у спорах щодо захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод або інтересів ФОП, що виникають з цивільних відносин, розглядаються за правилами цивільного судочинства. Тобто, правовий статус підприємець не приводить до зміни підсудності на господарську. Отже, фізична особа з отриманням правового статусу не втрачає та не змінює свій статусу фізичної особи, який набувається з народження, а тільки отримує до нього нову ознаку – підприємець [61].

Статус ФОП можна умовно поділити на: статус громадян, статус іноземців та статус осіб без громадянства. Оскільки згідно українського законодавства саме ця категорія осіб має право на зайняття підприємницькою діяльністю.

Закон України «Про громадянство» дає таке визначення понять:

громадянин України – це особа, що набула громадянство України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами ратифікованими Україною;

іноземець – це особа, що не перебуває в громадянстві України і є громадянином іншої держави або держав;

особа без громадянства – це особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином [14].

Згідно ст. 26 Конституції України іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, мають такі самі права, свободи та несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України. Винятки встановлюються Конституцією, законами чи міжнародними договорами України (наприклад, іноземці та особи без громадянства не можуть брати участь у виборах, референдумах) [1].

Аналогічна правова норма дублюється в ст. 129 ГК України, в якій зазначається, що іноземці та особи без громадянства при здійсненні господарської діяльності на території України мають такі самі права та обов'язки, як і громадяни України, якщо інше не передбачено законами [2]. Тобто перед закон всі є рівними, як громадяни-підприємці так і іноземці-підприємці.

Правовий статус підприємців-іноземців/осіб без громадянства аналогічний правовому статусу громадянина-підприємця. Іноземцям та особам без громадянства для отримання статусу підприємця необхідно перебувати в Україні на законних підставах та здійснити державну реєстрацію своєї діяльності згідно Закону. Процедура державної реєстрації іноземців аналогічна як і для громадян України, хоча і містить деякі нюанси.

При розкритті правового статусу ФОП необхідно акцентувати увагу на праві власності підприємця і порівняти з правовим статусом фізичної особи.

У ст. 134 ГК України зазначено, що суб'єкт господарювання, що здійснює господарську діяльність на основі права власності та на свій розсуд, самостійно або спільно з іншими суб'єктами володіє, користується і розпоряджається належним йому (їм) майном, у тому числі має право надати майно іншим суб'єктам для використання його на праві власності, праві господарського

відання чи праві оперативного управління, чи на основі інших форм правового режиму майна, передбачених ГК України [2].

З аналізу даної норми не можливо чітко зрозуміти, чи належить це право ФОП. У ст. 318 ЦК України зазначені суб'єкти права власності [9]. Необхідно звернути увагу, що суб'єктом права власності є фізична особа, а про статус підприємця мова не йдеться. Тобто згідно ЦК України громадянин-підприємець не володіє правом власності.

У Роз'яснення Міністерства Юстиції України від 14 січня 2011 року «Статус фізичної особи-підприємця: проблеми застосування законодавства» зазначено, що чинне законодавство не виділяє такого суб'єкта права власності як ФОП та не містить норм щодо права власності цього суб'єкта. Законодавство лише встановлює, що ФОП відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім майном, що належить йому на праві власності, за виключенням майна, на яке згідно закону не може бути звернено стягнення. Тобто, суб'єктом права власності визнається саме фізична особа [41].

Отже, зрозумілим є те, що ФОП не має права власності, а це право належить фізичній особі. Слід звернути увагу на відповідальність, в цій ситуації ФОП несе відповідальність всім своїм майном крім майна, на яке згідно із законом не може бути звернено стягнення (ст. 52 ЦК України), а оскільки підприємець не має права власності на майно, використовується статус фізичної особи та відповідальність несе фізична особа як суб'єкт правовідносин. У випадку визнання ФОП банкрутом дані правові статуси об'єднуються, адже стягнення здійснюються з фізичної особи, але і для підприємця настають наслідки, втрата свого статусу та припинення діяльності.

Отримані результати свідчать про те, що статус «фізичної особи» є ширшим за змістом, а статус «підприємець» є лиш одним із видів правового статусу. Для набуття фізичною особою правового статусу «підприємець», необхідно бути правоздатною, дієздатною та відповідати всім вимогам встановленим законом. Статус ФОП нерозривно пов'язаний з державною

реєстрацією цього суб'єкта господарювання, оскільки, саме в момент державної реєстрації фізична особа набуває правового статусу підприємець та відповідно з державною реєстрацією припинення ФОП втрачає даний статус.

1.2. Права, обов'язки та відповідальність фізичних осіб-підприємців

З отриманням фізичною особою статусу підприємця набуваються нові права, обов'язки та встановлюється відповідальність передбачена законодавством України для здійснення господарської діяльності. Завдяки цьому підприємець може здійснювати свою діяльність самостійно та на власний розсуд при цьому залишаючись під контролем держави.

Громадянин може здійснювати підприємницьку діяльність: безпосередньо як підприємець або через приватне підприємство, що ним створюється; із залученням або без залучення найманої праці; самостійно або спільно з іншими особами [2].

З аналізу принципів підприємницької діяльності (ст. 44 ГК України) можна зробити висновок, що при здійсненні господарської діяльності ФОП має такі права: здійснювати діяльність від свого імені та на власний ризик; вільно обирати вид підприємницької діяльності та згідно нього і спосіб оподаткування доходів; наймати та звільняти працівників; розпоряджатися прибутком від діяльності на власний розсуд (після сплати податків); самостійно обирати програму діяльності, постачальників та споживачів для продукції, яку виготовляє; самостійно встановлює ціни на продукти та послуги.

У ст. 152 ГК України зазначені права суб'єктів господарювання в тому числі і ФОП щодо використання природних ресурсів, а саме: використовувати корисні властивості наданих природних ресурсів; використовувати у підприємницькій діяльності в установленому законом порядку корисні копалини місцевого значення, водні об'єкти, лісові ресурси, що знаходяться на наданій земельній ділянці; одержувати доходи від результатів діяльності, пов'язаної з використанням природних ресурсів та ін.

У главі 16 ГК України передбачено права підприємців на інтелектуальну власність. Наприклад, громадянин-підприємець має право на комерційне (фірмове) найменування.

Пропонуємо детально розглянути питання про право ФОП на комерційне (фірмове) найменування. В Оглядовому листі Вищого Господарського суду від 28 лютого 2017 року № 01-06/521 «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності» зазначено, що фірмове (комерційне) найменування – це назва, якою юридична особа або громадянин, що здійснює підприємницьку діяльність, позначають себе на ринку та яка використовується для їх ідентифікації в господарських (комерційних) відносинах [44].

У ст. 159 ГК України зазначається, що суб'єктами права на комерційне найменування можуть бути юридичні особи-суб'єкти господарювання або ФОП. А ще громадянин-підприємець має право заявити як комерційне найменування своє прізвище або ім'я.

Тобто, в даному нормативно-правовому акті закріплюється право ФОП на комерційне найменування, але законодавець одразу зазначає певні обмеження. Якщо буквально тлумачити дану норму, то можна зрозуміти, що підприємець не може використовувати прізвище та ім'я одночасно.

Також, вважаємо доречними думки Стефанчука О. М. та Давида Л. Л. про те, що ГК України не достатньо регламентовано право ФОП на комерційне (фірмове) найменування. Адже не вказано про можливість використання ФОП вказівки на специфіку діяльності – «видавець», «скульптор» тощо, що може мати велике значення для самого підприємця та виглядає логічною з точки зору права. Для підприємців діяльність яких пов'язана із створенням об'єктів авторського права, важливим є можливість використання в якості комерційного (фірмового найменування) псевдоніму, що також не передбачено нормами ГК України [76, с. 53].

Отже, на сьогодні існуюча законодавча база щодо правового регулювання даних відносин є суперечливою та недосконалою. Тому потрібно суттєво

доповнити ГК України. Особливо звернути увагу на ст. 159 ГК України, зазначивши, що можна використовувати в комерційному (фірмовому) найменуванні власне прізвище та ім'я. Слід надати можливість ФОП різними способами формувати комерційне (фірмове) найменування, тобто самостійно та на власний розсуд. Доцільним є закріплення в законодавчій базі можливості вказівки на специфіку діяльності та зазначити право ФОП на псевдонім. Отже, є необхідність прийняти спеціальний нормативно-правовий акт, який буде деталізувати дані прогалини в законодавстві, наприклад, Закон України «Про комерційне найменування».

Крім прав ФОП має низку обов'язків. В ч. 6 ст. 128 ГК України передбачений чіткий перелік обов'язків:

- у передбачених законом випадках і порядку одержати ліцензію на здійснення певних видів господарської діяльності. Перелік видів господарської діяльності, що потребує ліцензування та порядок отримання ліцензії передбачено Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [27];

- повідомляти органи державної реєстрації про зміну його адреси, зазначеної в реєстраційних документах, предмета діяльності та інших важливих умов своєї підприємницької діяльності, що відображаються у реєстраційних документах. Дані відомості містяться в Єдиному державному реєстрі, тому для органів державної влади важливим є актуальність інформації;

- додержуватися прав і законних інтересів споживачів, забезпечувати належну якість товарів (робіт, послуг), що ним виготовляються, додержуватися правил обов'язкової сертифікації продукції, встановлених законодавством. Тобто ФОП у своїй діяльності повинен дотримуватися Закону України «Про захист прав споживачів» [24];

- не допускати недобросовісної конкуренції, інших порушень антимонопольно-конкурентного законодавства. У своїй діяльності ФОП необхідно дотримуватися вимог Законів України «Про захист економічної конкуренції» [23] та «Про захист від недобросовісної конкуренції» [22];

– вести облік результатів своєї підприємницької діяльності відповідно до вимог законодавства. Громадянин-підприємець самостійно здійснює бухгалтерський облік фінансових результатів або за допомогою найманих працівників; своєчасно надавати податковим органом декларацію про майновий стан та доходи (податкову декларацію), інші відомості для нарахування податків та інших обов'язкових платежів; сплачувати податки та інші обов'язкові платежі в порядку та розмірах, встановлених законом. Вимоги до надання податкової декларації, порядок нарахування та сплата податків регулюється ПК України [8].

Також для зайняття підприємницькою діяльністю громадянин-підприємець повинен відкрити рахунок в банку.

Підприємець зобов'язаний забезпечити належні та безпечні умови праці, оплату праці не нижчу від визначеної законом та її вчасну виплату працівникам, а також інші соціальні гарантії, у тому числі соціальне й медичне страхування та соціальне забезпечення відповідно до законодавства України (ст. 46 ГК України). Тобто повинен дотримуватися КЗпП України [4].

Підприємці зобов'язані не завдавати шкоди довкіллю, не порушувати права та законні інтереси громадян і їх об'єднань, інших суб'єктів господарювання, установ, організацій, права місцевого самоврядування і держави (ст. 49 ГК України).

У ст. 153 ГК України зазначені обов'язки суб'єктів господарювання щодо використання природних ресурсів: використовувати природні ресурси відповідно до цільового призначення, визначеного при їх наданні (придбанні) для використання у господарській діяльності; ефективно та економно використовувати природні ресурси на основі застосування новітніх технологій у виробничій діяльності; відшкодовувати збитки, завдані ним власникам або первинним користувачам природних ресурсів та ін.

За невиконання фізичною особою-підприємцем обов'язків передбачених чинним законодавством настає юридична відповідальність. Щодо цього питання положення ЦК та ГК України є схожими.

У ст. 52 ЦК України передбачена цивільно-правова відповідальність, а саме підприємець відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм майном, крім майна, на яке згідно з законом не може бути звернено стягнення.

Згідно ч. 2 ст. 49 ГК України за завдані шкоду і збитки підприємець несе майнову та іншу встановлену законом відповідальність. А в ч. 2 ст. 128 зазначається, що громадянин-підприємець відповідає за своїми зобов'язаннями усім своїм майном, на яке відповідно до закону може бути звернено стягнення.

У додатку до Закону України «Про виконавче провадження» зазначений перелік майна, на яке не може бути звернено стягнення за виконавчими документами [12]. У зазначеному додатку міститься чіткий перелік майна, яке не підлягає стягненню (слід зазначити, що це предмети побуту та речі першої необхідності). А також, як зазначено вище, зустрічаємось із ситуацією в якій основним є правовий статус фізичної особи. Адже ФОП не має права власності. Саме тому на майно, що належить фізичній особі на праві власності здійснюється стягнення.

Слід звернути увагу на європейську практику, наприклад, у французькому законі «Про ріст, активність та рівність економічних можливостей» від 6 серпня 2015 року, який також називають «Закон Макрона» унеможлиблюється звернення стягнення на основне місце проживання французького підприємця за зобов'язаннями, що виникли через господарську діяльність [65].

Тобто відслідковується абсолютно відмінна правова позиція між українським та французьким законодавством, адже житло не зазначено в переліку майна на яке не може бути звернено стягнення. Громадянин-підприємець не має достатнього правового захисту в Україні. Саме тому слід вдосконалити вітчизняне законодавство та закріпити дане положення у додатку до Закону України «Про виконавче провадження».

Господарським законодавством передбачена відповідальність за правопорушення у сфері господарювання (розділі 5 ГК України). А саме застосовується господарсько-правова відповідальність, зміст якої проявляється

як: санкція, покарання, реакція на правопорушення, гарантія забезпечення, охоронного інституту права, що виконує охоронну функцію, і складається з двох взаємопов'язаних і взаємо забезпечувальних елементів: компенсаційного впливу та штрафного (репресивного) впливу [80, с. 130].

Згідно ст. 216 ГК України, учасники господарських відносин несуть господарсько-правову відповідальність за правопорушення у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників господарських санкцій. До них належать: штрафні, оперативно-господарські та адміністративно-господарські.

Штрафні (неустойка, штраф, пеня) та оперативно-господарські – це заходи оперативного впливу на правопорушника з метою припинення або попередження повторення порушень зобов'язання. Дані види санкцій використовуються самими сторонами зобов'язання в односторонньому порядку та передбачаються умовами договору.

Адміністративно-господарські включають в себе вилучення прибутку, адміністративно-господарський штраф, стягнення зборів; застосування індивідуального режиму ліцензування на умовах та в порядку, зазначених законом; зупинення та анулювання дії ліцензії на здійснення ФОП певних видів господарської діяльності; ліквідація суб'єкта господарювання та інші. Застосовуються виключно уповноваженими органи державної влади та органи місцевого самоврядування відповідно до своїх повноважень та у порядку передбаченому чинним законодавством [2].

Отже, господарсько-правова відповідальність полягає у понесенні ФОП несприятливих економічних та правових наслідків у результаті застосування до них передбачених законодавством санкцій за господарські правопорушення [64, с. 146]. Особливістю даної відповідальності є можливість досудового порядку реалізації господарсько-правової відповідальності: у добровільному або претензійному порядку (ст. 222 ГК України).

Законодавством передбачена відповідальність ФОП у разі банкрутства, а саме у ст. 215 ГК України зазначається, що на суб'єкта підприємництва

покладається відповідальність у випадку порушення вимог законодавства про банкрутство (ст. 166-16 КУпАП, незаконні дії у разі банкрутства), фіктивне банкрутство (ст. 166-17 КУпАП), приховування банкрутства (ст. 164-15 КУпАП, приховування стійкої фінансової неспроможності) або умисне доведення до банкрутства (ст. 219 Кримінального Кодексу України (далі - КК України). Також глава 28 ГК України передбачає відповідальність за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства.

Відповідальність за порушення законодавства у сфері господарювання передбачена санкціями статей КУпАП [6] та КК України [7].

ФОП несе відповідальність у разі: порушення вимог законодавства про працю та про охорону праці (ст. 141 КУпАП); порушення правил торгівлі пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами (ст. 156 КУпАП); порушення законодавства про захист прав споживачів (156-1 КУпАП); порушення порядку провадження господарської діяльності (164 КУпАП); зайняття забороненими видами господарської діяльності (ст. 164-16 КУпАП); порушення порядку припинення підприємницької діяльності ФОП (ст. 166-6 КУпАП); грубого порушення законодавства про працю (ст. 172 КК України); невиконання заробітної плати чи інших установлених законом виплат (175 КК України); підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації ФОП (ст. 205-1 КК України); ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК України). Даний перелік не є вичерпним, адміністративним та кримінальним законодавством передбачені інші види правопорушень та встановлена відповідальність.

А також ФОП можуть бути притягнуті до фінансової відповідальності про що зазначається в ст. 112 ПК України. А саме передбачено, що притягнення до фінансової відповідальності платників податків за порушення законів з питань оподаткування, іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, не звільняє їх посадових осіб за наявності відповідних підстав від притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності.

З аналізу даної статті випливає, що фінансова відповідальність може встановлюватися як додаткова при застосуванні адміністративної та кримінальної відповідальності, а також як основна.

Очевидно, що на ФОП покладається не тільки господарська відповідальність, а юридична відповідальність в цілому, а саме цивільно-правова, господарсько-правова (відповідальність у разі банкрутства, відповідальність за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства), фінансова, адміністративна та кримінальна.

1.3. Види господарської діяльності фізичних осіб-підприємців

Для розкриття даного питання насамперед необхідно розглянути поняття «господарська діяльність». За змістом ч. 1 ст. 3 ГК України під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Можливо виділити такі основні ознаки господарської діяльності: по-перше, господарською є саме діяльність визначених суб'єктів як активна, специфічна форма людського відношення до навколишнього світу, зміст якої складає доцільну зміну і перетворення в інтересах людей. По-друге, господарська діяльність повинна здійснюватися спеціально уповноваженими суб'єктами, які ГК України називає суб'єктами господарювання. По-третє, господарська діяльність спрямована на реалізацію продукції, виконання роботи, надання послуг, які можливо оцінити у грошовому еквіваленті [78, с. 20-21].

Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних та соціальних результатів та з метою отримання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва називаються підприємцями (ст. 3 ГК України).

Господарська діяльність може здійснюватися і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність). Тобто із цього випливає, що

господарська діяльність може бути як підприємництвом, так і не підприємництвом. Основною відмінністю цих видів діяльності є отримання прибутку як головної мети діяльності. Непідприємницька господарська діяльність нормативно визначається як некомерційна [73, с. 45].

Так, господарську діяльність можна поділити на два види: 1) з метою одержання прибутку (носить назву підприємство); 2) без мети одержання прибутку. Підприємство - це безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством.

Некомерційне господарювання – це самостійна, систематична господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутків [82, с. 150].

Дані два види мають спільні (самостійність та систематичність) та відмінні риси (мету отримання прибутку та здійснюються різними суб'єктами господарювання). Слід зауважити, що підприємницька та некомерційна господарська діяльність має відповідні організаційні форми, про що йдеться у статтях 45, 53 ГК України, проте ці форми визначаються як будь-які [59, с. 142].

З аналізу чинного законодавства випливає, що ФОП має право займатися тільки підприємницькою діяльністю. Адже некомерційна діяльність здійснюється у формі громадської організації (Закон України «Про громадські об'єднання» [15]), благодійної організації (Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [11]), релігійні організації (Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» [31]), політичні партії (Закон України «Про політичні партії» [29] тощо. Відповідно індивідуальний підприємець не може здійснювати таку діяльність.

За предметом діяльності фізична особа може здійснювати: виробничу підприємницьку діяльність - діяльність, у процесі якої виробляється певна

продукція та невиробничу підприємницьку діяльність, до її різновидів відносять: діяльність із виконання робіт, надання послуг (виконання ремонтних робіт, надання інформаційних послуг, здійснення транспортних перевезень; діяльність із зайняття торгівлею; іншу невиробничу діяльність, наприклад, діяльність на фінансовому ринку [75, с. 225].

Види діяльності, якими може займатися ФОП наведені в Класифікаторі видів економічної діяльності (далі КВЕД). Саме при здійсненні державної реєстрації і обирається КВЕД, тобто вид діяльності. Основне призначення КВЕД - визначати та кодувати основні та другорядні види економічної діяльності юридичних осіб, відокремлених підрозділів юридичних осіб та ФОП. (Тобто застосовується до суб'єктів господарювання) [43]. ФОП займається економічними видами діяльності, перелік яких визначається Державним комітетом України з питань технічного регулювання та споживчої політики.

Розглядаючи види діяльності ФОП доцільно звернути увагу на оподаткування, адже саме від обраного виду системи оподаткування підприємницької діяльності залежить розмір податків і певним чином види діяльності, якими може займатися підприємець. Тож, згідно ПК України для ФОП системи оподаткування представлені двома формами: загальна система оподаткування (ст. 177) та спрощена система оподаткування (ст. 291).

На загальній системі оподаткування ФОП опиняється автоматично після державної реєстрації та сплачує такі податки: податок на доходи фізичних осіб (18 %, ст. 167 ПК України), військовий збір (1,5 %, пункт 1.3, підрозділ 10 ПК України), єдиний соціальний внесок (далі – ЄСВ) (22 %, ч. 5, ст. 8 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [25]) з чистого підприємницького доходу, а також податок на додану вартість (ПДВ) (у випадку, якщо підприємець за останні 12 календарних місяців досяг обсягу оподатковуваних операцій в 1 млн грн. (ст. 181 ПК України) або добровільно зареєструється платником ПДВ (ст. 182 ПК України)).

Спрощену систему оподаткування ФОП обирає шляхом подання заяви до Державної податкової служби [85]. Спрощена система оподаткування поділяється на 4 групи платників єдиного податку.

До першої групи платників відносяться ФОП, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню і обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 300000 гривень. ФОП сплачуються такі податки: єдиний податок (ставка не більше 10% прожиткового мінімуму працездатної особи) та ЄСВ (22 % від мінімальної заробітної плати).

До другої групи платників єдиного податку - ФОП, які здійснюють господарську діяльність з надання послуг, у тому числі побутових, платникам єдиного податку та/або населенню, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства та за умови, що протягом календарного року не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 10 осіб та обсяг доходу не перевищує 1500000 гривень. ФОП на другій групі сплачують такі платежі: єдиний податок (ставка не більше 20 % мінімальної заробітної плати), ЄСВ (22 % від мінімальної заробітної плати) та нарахування мінімальної заробітної плати на кожного працівника.

До третьої групи - які не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, не обмежена та обсяг доходу не перевищує 5000000 гривень. ФОП на третій групі сплачують такі платежі: єдиний податок (ставка 3 % + ПДВ або 5% від доходу), ЄСВ (22 % від мінімальної заробітної плати) та нарахування мінімальної заробітної плати на кожного працівника.

Четверта група – ФОП, які провадять діяльність виключно в межах фермерського господарства, зареєстрованого відповідно до Закону України «Про фермерське господарство», за умови виконання таких вимог: здійснюють виключно вирощування, відгодовування сільськогосподарської продукції,

збирання, вилов, переробку такої власно вирощеної або відгодованої продукції та її продаж; провадять господарську діяльність (крім постачання) за місцем податкової адреси; не використовують працю найманих осіб; членами фермерського господарства такої фізичної особи є лише члени її сім'ї; площа сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду у власності та/або користуванні членів фермерського господарства становить не менше двох гектарів, але не більше 20 гектарів. Базою оподаткування є нормативна грошова оцінка 1 гектара сільськогосподарських угідь/ріллі з урахуванням коефіцієнта індексації [8]

Таким чином, ФОП може обирати групу платників єдиного податку залежно від критеріїв передбачених ПК України. Важливо зазначити, що для ФОП які обрали загальну систему оподаткування обмежень в чинному законодавстві не передбачено, тобто можуть здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність не заборонену законом.

Для зайняття певними видами діяльності ФОП потрібно отримати ліцензію. Ліцензія - це запис у Єдиному державному реєстрі про рішення органу ліцензування щодо наявності у суб'єкта господарювання право на провадження визначеного ним виду господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню.

У ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» надається перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню. Цей закон поширює свою дію як на юридичних осіб, так і на ФОП. Наприклад, для ФОП ліцензуванню підлягають такі види діяльності медична [38] та ветеринарна практика [37], охоронна діяльність [39], туроператорська діяльність [40] (а саме індивідуальні підприємці мають право бути туристичними агентами, ст. 5 Закону України «Про туризм» [35]), та ін. передбачені законом.

Орган ліцензування приймає рішення про видачу ліцензії або про відмову у видачі (що можливо у разі виявлення недостовірних даних у поданих документах та неможливості здійснення заявником певного виду діяльності

відповідно до ліцензійних умов) у строк не пізніше ніж десять робочих днів від дати надходження заяви про видачу ліцензії та документів, що додаються до заяви, якщо спеціальним законом, що регулює відносини у певних сферах господарської діяльності, не передбачений інший строк видачі ліцензії на окремі види діяльності [78, с. 29].

Отже, ліцензування є необхідною умовою здійснення окремих видів підприємницької діяльності та передбачає отримання ліцензії у встановленому законом порядку [74, с. 245].

Важливо зазначити, що в нормативно правових актах немає закріпленого чіткого переліку видів діяльності, що заборонена законом для ФОП. Але з аналізу норм чинного законодавства випливає, що ФОП не може займатися такими видами діяльності, наприклад: страховою діяльністю [32], банківською діяльністю [10], космічною діяльністю [26], діяльністю в сфері організації та радіомовлення [33] (можуть займатися тільки юридичні особи).

Необхідно звернути увагу, що, як виключення, ФОП можуть займатися посередницькою діяльністю, а саме бути страховими агентами (ст. 15 Закону України «Про страхування» [32]).

Також Кульчій О.О. зазначає, що ФОП не можуть здійснювати такі види діяльності: надання фінансових послуг, діяльність у сфері загальної середньої та вищої освіти тощо [62, с. 78].

Також ФОП не може здійснювати такі види діяльності, пов'язані з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; діяльності, пов'язаної з охороною окремих особливо важливих об'єктів права державної власності, а також пов'язаної з проведенням криміналістичних, судово-медичних, судово-психіатричних експертиз; діяльності, пов'язаної з виробництвом біоетанолу та іншою передбаченою законом [28].

Слід зазначити, що суб'єкти господарювання, в тому числі ФОП не можуть займатися незаконними видами діяльності (тобто такими, що не легалізовані державою), наприклад, проституцією, гральним бізнесом тощо.

У 2009 році було прийнято Закон України «Про заборону грального бізнесу», згідно цього закону гральним бізнесом є діяльність, пов'язана з організацією, проведенням та наданням можливості доступу до азартних ігор у казино, на гральних автоматах, комп'ютерних симуляторах, у букмекерських конторах, в інтерактивних закладах, в електронному (віртуальному) казино незалежно від місця розташування сервера [20]. Протягом останніх років до Верховної Ради України було внесено ряд законопроектів стосовно легалізації грального бізнесу, але жоден з них не був прийнятий.

Сьогодні діяльність з організації та проведення азартних ігор офіційно дозволена в усіх країнах Європи, окрім Сан-Маріно і Ліхтенштейну, практично в усій північній та південній Америці (крім Куби), в багатьох країнах Азії та Африки, центральній Америці, Австралії та Океанії [67, с. 734].

Саме тому, вважаємо за доцільне легалізувати державою даний види господарської (підприємницької) діяльності та забезпечити жорсткий контроль з боку держави за гральним бізнесом, шляхом створення спеціального органу. Дозволити зайняття гральним бізнесом ФОП за умови отримання відповідної ліцензії. Це сприятиме виходу даної діяльності з тіні та наповнюватиме державний бюджет.

Види забороненої підприємницької діяльності передбачені також в КК України. За зайняття забороненими видами господарської діяльності передбачена кримінальна відповідальність, а в окремих випадках передбачених законом накладається штраф [13].

Не викликає жодних сумнівів, що ФОП може займатися виключно підприємницькою діяльністю, вид якої обирається згідно чинного законодавства. А саме необхідно керуватися ПК України та КВЕД. Також потрібно враховувати організаційно-правові форми в яких може здійснюватися обраний вид діяльності при цьому керуючись спеціальними нормативно-правовими актами, які регулюють певний вид господарської діяльності.

Підсумовуючи в цілому слід зазначити, що нормативно-правова база на сьогоднішній день є недосконалою та потребує доопрацювання. Насамперед

необхідно посилити відповідальність за зайняття підприємницькою діяльністю депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Також потрібно звернути увагу на право власності ФОП, та закріпити в ГК України, що право власності мають виключно фізичні та юридичні особи (а не суб'єкти господарювання).

Щодо прав ФОП доопрацювання потребують права інтелектуальної власності, а саме комерційне найменування, як зазначалося вище необхідно прийняти Закон України «Про комерційне найменування», який усуне прогалини чинного законодавства. Щодо відповідальності (виходячи з зарубіжного досвіду) необхідно унеможливити звернення стягнення на основне місце проживання підприємця за зобов'язаннями, що виникли через господарську діяльність, положення про це закріпити в додатку до Закону України «Про виконавче провадження». Дану норму слід застосовувати у разі, якщо це одне єдине житло підприємця, і не перевищує площу у 50 квадратних метрів.

Щодо видів господарської діяльності, як зазначалось вище громадянин-підприємець може здійснювати діяльність з метою отримання прибутку та обрати види діяльності згідно КВЕДу.

Що стосується незаконних видів діяльності вважаємо за доцільне легалізувати в Україні гральний бізнес. Для цього необхідно скасувати закон «Про заборону грального бізнесу в Україні» та відповідно прийняти новий законопроект та створити спеціальний державний орган, який буде регулювати діяльність щодо грального бізнесу. Також необхідно доповнити Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» (адже обов'язковою умовою зайняття гральним бізнесом для ФОП має бути отримання відповідної ліцензії у порядку та строк визначений у даному законі). Це сприятиме наповненню державного бюджету, створенню робочих місць та зниженню рівня організованої злочинності.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКУ ТА ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНОЮ ОСОБОЮ-ПІДПРИЄМЦЕМ

2.1. Порядок державної реєстрації фізичних осіб-підприємців

Згідно ч. 2 ст. 50 ЦК України фізична особа здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом [9].

Так, для зайняття підприємницькою діяльністю необхідною умовою для фізичної особи є набуття статусу підприємця. Це здійснюється шляхом державної реєстрації.

Державна реєстрація ФОП (далі - державна реєстрація) – це офіційне визнання шляхом засвідчення державою факту набуття статусу підприємця фізичною особою, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі, про ФОП, а також проведення інших реєстраційних дій [17].

Державну реєстрацію можна розглядати як певний правовий процес, завдяки якому ФОП може легально (в межах законодавства) здійснювати свою діяльність, а також як правову роботу органів (перевірка документів тощо), які уповноваженні здійснювати державну реєстрацію.

Процес державної реєстрації відіграє основну роль в легалізації діяльності підприємця та є основним етапом його створення.

Згідно ст. 58 ГК України суб'єкт господарювання підлягає державній реєстрації як юридична особа чи ФОП у порядку передбаченому чинним законодавством [2].

Тобто, ГК України та ЦК України не містять процедури реєстрації ФОП. Така процедура регламентована в Законі. Проаналізувавши Закон можна виділити такі етапи проведення державної реєстрації: 1) подання документів для державної реєстрації з додержанням відповідних умов; 2) перевірка на відсутність підстав для відмови у проведенні державної реєстрації; 3) внесення

відомостей до Єдиного державного реєстру; 4) передача відомостей до відповідних державних органів.

Перш ніж отримати статус підприємця, потрібно пройти підготовчий етап. А саме визначити вид діяльності, яким фізична особа буде займатися. Для цього необхідно обрати КВЕД (класифікатор видів економічної діяльності) – це Національний класифікатор України, який використовується при реєстрації ФОП [43]. Перелік кодів видів економічної діяльності за національним класифікатором можна переглянути на офіційному порталі Верховної Ради України.

Наступним кроком є обрання системи оподаткування. Як зазначалося вище, для ФОП є два варіанти: загальна та спрощена системи оподаткування.

Тільки тоді можна безпосередньо переходити до державної реєстрації. Для державної реєстрації ФОП документи подаються двома способами в паперовій формі безпосередньо державному реєстратору за місцем проживання або в електронному вигляді (електронна форма) через офіційний сайт Міністерства Юстиції України.

Щодо паперової форми, документи подаються особисто заявником (з пред'явленням документа, що посвідчує особу) з його підписом або поштовим відправленням. У разі подання заяви про державну реєстрацію поштовим відправленням справжність підпису заявника повинна бути нотаріально засвідчена.

Також документи можуть подаватися через представника, але додатково додається примірник оригіналу (нотаріально засвідчена копія) документа, що підтверджує його повноваження (крім випадку, коли відомості про повноваження цього представника містяться в Єдиному державному реєстрі). Заява про державну реєстрацію подається виключно державною мовою, а текст документів має бути написаний розбірливо.

Документи в паперовій формі приймаються за описом, примірник якого в день їх надходження видається заявнику з відміткою про дату їх отримання та кодом доступу в той спосіб, відповідно до якого були подані документи [17].

Для подання документів в електронній формі заявнику слід зареєструвати персональний кабінет на сайті Міністерства Юстиції України [84] та слідувати необхідним вказівкам. Також подати документи в електронній формі можна за допомогою Кабінету електронних сервісів [83]. Важливою умовою є отримання електронного цифрового підпису, адже за його відсутності он-лайн реєстрація неможлива. Електронний підпис можна отримати в акредитованому центрі сертифікації ключів.

У Законі України «Про електронні довірчі послуги» зазначається, що електронний підпис – це електронні дані, які додаються підписувачем до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються і використовуються ним як підпис [18].

Зручною для користувачів є можливість за допомогою Кабінету електронному сервісі замовляти електронний цифровий підпис. Оплата послуги здійснюється онлайн з особистої банківської картки. Отже, ФОП може отримати електронний підпис в акредитованому центрі або онлайн у випадку якщо є клієнтом ПАТ КБ «Приватбанк» та має картковий рахунок [55].

Заява та документи, що подаються для державної реєстрації в електронній формі, мають відповідати вимогам встановленим Законами України «Про електронні документи та електронний документообіг» [19] та «Про електронні довірчі послуги» [18].

У ст. 18 Закону зазначено перелік документів, які необхідно подавати для державної реєстрації ФОП. З аналізу даної норми випливає, що є документи, які подавати обов'язково, до них відносять заява про державну реєстрацію ФОП та нотаріально засвідчена письмова згода батьків (усиновлювачів) або піклувальника чи органу опіки та піклування (у разі недосягнення особою віку повної цивільної дієздатності (з 16 років)), договір (декларація) про створення сімейного фермерського господарства (у разі створення сімейного фермерського господарства відповідно до Закону України «Про фермерське господарство» [36]), а є документи, які подаються на вибір заявника, а саме заява про обрання фізичною особою спрощеної системи оподаткування та/або

реєстраційна заява про добровільну реєстрацію як платника податку на додану вартість за встановленою Державною податковою службою формою.

Органам державної реєстрації заборонено вимагати додаткові документи для державної реєстрації ФОП. За вчинення неправомірних дій передбачена відповідальність (ст. 166-11 КУпАП порушення законодавства про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань). Отже, відповідальність передбачена у разі порушення встановлених законом строків для проведення державної реєстрації ФОП; вимагання не передбачених законом документів для проведення державної реєстрації, а також інші порушення встановленого законом порядку проведення державної реєстрації фізичної особи – підприємця [6].

Як доцільно зазначає Белінгіо В. адміністративна відповідальність службових осіб, які здійснюють державну реєстрацію в достатній мірі не закріплена на законодавчому рівні.

Наприклад, не передбачена адміністративна відповідальність державного реєстратора за такі порушення у сфері державної реєстрації ФОП: за порушення встановленого законодавством порядку електронної державної реєстрації, за порушення строків оформлення і видачі виписок, витягів з Єдиного державного реєстру, видачі (надсилання) повідомлення про відмову в проведенні державної реєстрації, видачі (надсилання) повідомлення про залишення без розгляду документів, поданих державному реєстратору, недотримання порядку та термінів передачі реєстраційних справ у разі зміни місця проживання фізичної особи – підприємця, якщо нове місце проживання фізичної особи – підприємця розташоване на території іншої адміністративно-територіальної одиниці [48, с. 139].

Саме тому, вважаємо за потрібне надати конкретний склад адміністративного правопорушення та встановити санкцію статті за вчинення цих діянь.

Після процедури подання документів здійснюється перевірка на відсутність підстав для відмови у проведенні державної реєстрації. Якщо такі

підстави виявлені, розгляд документів зупиняється. Ця процедура детально закріплена в Законі. Передбачені такі підстави зупинення розгляду: подання документів або відомостей не в повному обсязі; невідповідність документів вимогам закону; невідповідність відомостей, зазначених у документах, поданих для державної реєстрації, відомостям, що містяться в Єдиному державному реєстрі; несплата адміністративного збору або сплата не в повному обсязі; подання документів з порушенням встановленого законодавством строку для їх подання та інші передбачені законом [17].

Зупинення розгляду документів здійснюється протягом 24 годин, крім вихідних та святкових днів, після надходження документів, поданих для державної реєстрації. Розгляд документів зупиняється на строк, що становить 15 календарних днів з дати їх зупинення. Повідомлення про зупинення розгляду документів розміщуються на порталі електронних сервісів у день зупинення та надсилаються заявнику на адресу його електронної пошти. Документи, що потребують усунення підстав для зупинення розгляду повертаються (видаються, надсилаються поштовим відправленням) заявнику не пізніше наступного робочого дня з дня надходження від заявника заяви про їх повернення. У разі подання документів, необхідних для усунення підстав для зупинення розгляду документів, протягом встановленого строку розгляд документів поновлюється [17].

Є такі підстави для відмови у державній реєстрації ФОП, до них належать: документи подано особою, яка не має на це повноважень; у Єдиному державному реєстрі містяться відомості про судові рішення, яким заборонено проведення реєстраційної дії; не усунуто підстави для зупинення розгляду документів протягом встановленого строку; наявні обмеження на зайняття підприємницькою діяльністю, встановлені законом; наявність в Єдиному державному реєстрі запису, що фізична особа вже зареєстрована як підприємець; подані документи суперечать вимогам передбаченим законами України [17].

Відмова у державній реєстрації здійснюється протягом 24 годин після надходження документів, поданих для державної реєстрації, крім вихідних та святкових днів. Якщо після перевірки документів підстави для відмови в державній реєстрації відсутні, проводиться державна реєстрація та вносяться відомості до Єдиного державного реєстру.

Коли державна реєстрація суб'єкта господарювання вже проведена, відбувається інформаційна взаємодія між Державним реєстром та інформаційними системами державних органів.

Технічний адміністратор Єдиного державного реєстру в день проведення реєстраційної дії забезпечує передачу до інформаційних систем: центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики та центрального органу виконавчої влади, що реалізує єдину державну податкову політику та державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, відомостей про проведення реєстраційних дії [17].

Тобто відомості подаються до таких державних органів: Державна податкова служба України та Державна служба статистики України.

Виходячи з норм Конституції України та ГК України право на зайняття підприємницькою діяльністю на території України мають іноземні громадяни.

Отже, що стосується іноземців, для отримання статусу підприємець необхідно здійснити державну реєстрацію. Для здійснення державної реєстрації ФОП іноземним громадянином необхідно перебувати в Україні на законних підставах, до них належать: посвідка на постійне проживання (для осіб, які постійно проживають на території України), посвідка на тимчасове проживання (тимчасово проживають на території України) або віза на період передбачений законом або договором (для осіб, що тимчасово перебувають на території України) [30].

Державна реєстрація статусу підприємця для іноземців аналогічна процедурі реєстрації громадян України з урахуванням низки нюансів.

Для здійснення державної реєстрації ФОП іноземця обов'язковим є наявність реєстраційного номера облікової картки платника податків в Україні.

Іноземцю потрібно подати заяву про державну реєстрацію, а також за бажанням заяву про обрання системи оподаткування.

У заяві необхідно зазначити інформацію про місцезнаходження (місце проживання або інша адреса, за якою здійснюється зв'язок) іноземного громадянина. Проводячи аналогію з громадянами України, яким для підтвердження місця проживання необхідно пред'явити паспорт, іноземцю необхідно було підтвердити реєстрацію свого місця проживання через пред'явлення посвідки на тимчасове або постійне місце проживання [72].

Зараз відбулися певні зміни, а саме у роз'ясненні Міністерства Юстиції зазначається, що інша адреса, за якою здійснюється зв'язок з ФОП, може бути підтверджена іншим документом (наприклад, договір найму будівлі або іншої капітальної споруди, інформація з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно про право власності на об'єкт нерухомого майна) [42].

Тобто, для іноземців спростили отримання статусу підприємця, адже не потрібно отримувати посвідку на постійне або тимчасове місце проживання. Тільки необхідно пам'ятати про те, що іноземці тимчасово перебувають на території України, тому все одно іноземцю-підприємцю доведеться отримувати відповідні документи для законного перебування на території України.

Щоб справді покращити становище іноземних громадян на території України вважаємо за доцільне з отриманням статусу підприємця, наприклад, у 6 місячний строк, після державної реєстрації видавати посвідку про тимчасове місце перебування. Адже в чинному законодавстві не зазначено, що отримати посвідку можна на підставі державної реєстрації іноземця-підприємцем.

Також суттєвим недоліком є те, що роз'яснення Міністерства Юстиції України поширює свою дію не тільки на іноземців, а ще й на громадян України. Тобто, ФОП громадянин України також зможе підтвердити адресу іншим документом, наприклад договором найму квартири. А це може ускладнити процедуру притягнення ФОП-порушників до відповідальності. Саме тому,

вважаємо за доцільне, дане роз'яснення застосовувати виключно до іноземних громадян.

Щоб зрозуміти відповідає чи не відповідає державна реєстрація ФОП в Україні нормам європейського законодавства, потрібно звернути увагу на європейські країни. До прикладу можна розглянути Францію в якій простежується аналогічна правова позиція щодо державної реєстрації підприємця.

У законодавстві Франції зазначається, що підприємницька діяльність може бути розпочата тільки після внесення відомостей про підприємця до торгового реєстру [68, с. 140]. Крім того, усі підприємці Франції мають бути членами Торгово-промислової палати, тому вся інформація про зареєстрованих комерсантів міститься і там [68, с. 141]. Отже, одним із обов'язків підприємців у Франції є членство у Торгово-промисловій палаті.

Слід зазначити, що в Україні на законодавством рівні регулюється діяльність торгово-промислових палат. Основною цілю Торгово-промислової палати є створення сприятливих умов для підприємницької діяльності, всебічного розвитку усіх видів підприємництва, не заборонених законодавством України, науково-технічних і торговельних зв'язків між українськими підприємцями та підприємцями зарубіжних країн [34].

З аналізу Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» випливає, що членство в Торгово-промисловій палаті можливе тільки на добровільній основі, тобто передбачено право вибору.

Порівнюючи українське та французьке законодавство, ми бачимо, що є спільні та відмінні риси правового регулювання підприємницької діяльності.

Також слід звернути увагу на Німеччину в якій державна реєстрація суб'єкта господарювання, в тому числі це стосується ФОП, не є обов'язковою умовою ведення господарської діяльності.

Так, у Німеччині існує такий вид підприємців як комерсанти «за бажанням» (kann Kaufmann). До них належать підприємці, які ведуть промисел у невеликому обсязі, що не потребує підприємства, влаштованого певним

чином. Це дрібні комерсанти, які є власниками невеликих підприємств ті, підприємства що «за видом та обсягом не потребують ділового обзаведення, налагодженого комерційними чином». До комерсантів за бажанням у Німеччині також належать підприємці, що здійснюють діяльність у сфері сільського та лісного господарства. Вони мають право здійснювати державну реєстрацію у торговому реєстрі але це необов'язково [68, с. 140-141].

Щодо українського законодавства, державна реєстрація визнається обов'язковою умовою здійснення підприємництва для всіх без винятку видів діяльності. Оскільки це сприяє здійсненню контролю державою за суб'єктами господарювання, а саме шляхом перевірки дотримання норм чинного законодавства, наприклад, з Єдиного державного реєстру можна дізнатися інформацію про місце реєстрації ФОП, про отримання ліцензії, а відповідно про законність зайняття певним видом підприємницької діяльності; а також про систему оподаткування. Таким чином, державна реєстрація та відповідно внесення відомостей до Єдиного Державного реєстру є важливим елементом державного регулювання діяльності ФОП.

З аналізу європейських норм слідує, що в правовому регулюванні підприємницької діяльності є спільні та відмінні риси. Французьке та українське законодавство в частині державного регулювання підприємницької діяльності збігається. Що стосується Німеччини, то правова позиція суттєво відрізняється в частині державної реєстрації суб'єктів господарювання. Вважаємо за доцільне у цьому питанні підтримати українську правову позицію, оскільки це сприятиме державному контролю всіх видів підприємницької діяльності.

Наприкінці відзначимо, що на сьогоднішній день отримати статус ФОП можливо в максимально короткий строк, скорочено перелік документів, які необхідні для державної реєстрації, а також важливою є можливість державної реєстрації через мережу Інтернет. Але не дивлячись на значний прогрес у даному питанні етап державної реєстрації ФОП потребує доопрацювання.

2.2. Припинення підприємницької діяльності фізичними особами-підприємцями

Припинення діяльності ФОП є обов'язковою складовою частиною правового статусу, як і створення даного суб'єкта господарювання. Підстави та порядок припинення ФОП регулюється ЦК України, ГК України, Законом та Кодексом України з процедури банкрутства (далі - Кодекс).

При розкритті даного питання важливо звернути увагу, що в господарському законодавстві України використовуються два взаємопов'язані та схожі за розумінням терміни «припинення підприємницької діяльності» та «припинення суб'єкта господарювання». Що безпосередньо стосуються ФОП, адже дана особа займається підприємницькою діяльністю та є суб'єктом господарювання. Так відповідно з припиненням суб'єкта господарювання припиняється підприємницька діяльність ФОП.

В нормативно-правових актах України немає закріпленого поняття «припинення суб'єкта господарювання», саме тому необхідно звернути увагу на наукові праці.

На думку Андрєєва О. Б. припиненням вважаються юридичні умови, за яких суб'єкти господарювання втрачають право провадити господарську діяльність та втрачають підприємницьку правосуб'єктність із моменту внесення відповідного запису до Єдиного державного реєстру [54, с. 258].

Щербина В. С. під припиненням суб'єкта господарювання розуміє певну правову роботу, яка включає юридичні підстави (умови), акти та процесуально-правові дії щодо припинення суб'єкта господарювання як суб'єкта права [81, с. 134].

Незважаючи на відсутність у чинному законодавстві визначення поняття «припинення суб'єкта господарювання», автори дослідницьких робіт намагаються усунути дану прогалину та пропонують свої варіанти визначення цього поняття. Вважаємо за доцільне закріпити дане поняття в ст. 59 ГК України.

Припинення ФОП можна поділити на два основних види: добровільне та примусове. Підставами для примусового припинення діяльності суб'єкта господарювання можуть бути порушення законодавства при створенні або під час його господарської діяльності, а також визнання підприємця банкрутом [53, с. 21]. Тобто даний суб'єкт господарювання може припинити свою діяльність власним рішенням або за рішенням суду.

Також відносно законності підстав припинення виділяють: законні припинення, що здійснюються у відповідності з чинним законодавством та протизаконні припинення - застосовуються з перевищенням державним органом своєї компетенції; застосовуються неналежним органом; застосовуються з порушенням порядку встановленого законодавством.

Залежно від наявності вольового моменту: припинення, пов'язані з волевиявленням підприємця та припинення, пов'язані з настанням певних юридичних фактів [66, с. 70]. Наприклад, у разі визнання судом державної реєстрації недійсною або у випадку смерті фізичної особи тощо.

Припинення ФОП слід розглядати через припинення підприємницької діяльності в загальному. У ст. 51 ГК України вказується, що підприємницька діяльність припиняється: з власної ініціативи підприємця; у разі закінчення строку дії ліцензії; у разі припинення існування підприємця; на підставі рішення суду у випадках, передбачених ГК України та іншими законами.

Щодо останнього пункту, то він потребує уточнення. Тому що на підставі рішення суду ФОП припиняє підприємницьку діяльність у зв'язку з банкрутством.

Але з аналізу норм чинного законодавства, а саме абз. 12 ч. 1 ст. 239, ст. 247 та у ст. 248 ГК України стає зрозуміло, що припинення ФОП можливе за рішенням суду без визнання суб'єкта господарювання банкрутом. В даних статтях вживається поняття «ліквідація суб'єкта господарювання», яку слід вважати однією з форм припинення суб'єкта господарювання.

Саме тому необхідно внести зміни до ст. 59 ГК України, зазначену норму «припинення суб'єкта господарювання здійснюється відповідно до закону»

змінити на «припинення суб'єкта господарювання здійснюється шляхом ліквідації та іншими способами передбаченими законом».

Дане поняття як і поняття «припинення суб'єкта господарювання» не має законодавчого закріплення. На думку деяких дослідників даного питання (Руденко Л. Д., Маслак О. В. [71], Стрільчук В. А.) ліквідація – це повне, остаточне припинення діяльності суб'єкта господарювання з підстав, визначених законом, без переходу прав та обов'язків підприємства, що ліквідується, до інших осіб, що виключає правонаступництво [77, с. 33].

В чинній редакції ГК України більш доцільно закріпити таке визначення: ліквідація – це скасування в судовому порядку державної реєстрації суб'єкта господарювання з підстав передбачених законом.

У ст. 59 ГК України зазначається, що припинення суб'єкта господарювання здійснюється відповідно до закону. Дана норма носить відсильний характер. Для державної реєстрації припинення підприємницької діяльності ФОП подається один з таких документів: 1) заява про державну реєстрацію припинення підприємницької діяльності фізичної особи - підприємця за її рішенням - у разі державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи - підприємця за її рішенням; 2) ксерокопія свідоцтва про смерть фізичної особи, судове рішення про визнання фізичної особи безвісно відсутньою - у разі державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи - підприємця у зв'язку з її смертю, визнанням її безвісно відсутньою або оголошенням померлою [17].

Необхідним є усунути невідповідність між ГК України та Законом з приводу підстав припинення підприємницької діяльності, а саме необхідно доповнити ст. 51 ГК України додавши: «у зв'язку з смертю, визнанням безвісно відсутнім або оголошенням померлим підприємця».

Також у зв'язку з тим, що право на здійснення підприємницької діяльності має фізична особа з повною цивільною дієздатністю вважаємо за необхідне додати підставу припинення підприємця, а саме «у зв'язку з визнанням недієздатним та обмежено дієздатним».

У випадку, якщо особа, яка займається підприємництвом, визнана безвісно відсутньою, недієздатною або обмеженою у дієздатності (якщо особа погодиться стати управителем), або якщо власником майна, яке використовувалося у підприємстві, стала неповнолітня (малолітня) особа, орган опіки та піклування може призначити управителя цього майна. Орган опіки та піклування укладає з управителем договір про управління цим майном. При здійсненні повноважень щодо управління цим майном управитель діє від свого імені, але в інтересах особи, яка є власником майна [47, с. 23].

Слід звернути увагу на те, що Законом не передбачені підстави та порядку примусового припинення суб'єкта господарювання шляхом ліквідації за рішенням суду. Що є суттєвою невідповідністю відносно ГК України. Адже даним кодексом передбачено примусову ліквідацію за рішенням суду суб'єкта господарювання у разі, якщо його діяльність суперечить закону [2].

Отже, ФОП підлягає ліквідації у разі зайняття незаконними видами діяльності, здійснення підприємницької діяльності ФОП без відповідних документів, наприклад відсутність ліцензії на здійснення виробництва або торгівлі алкогольними напоями та/або тютюновими виробами. Також згідно ст. 49 ПК України порушенням є неподання протягом року органам державної податкової служби податкових декларацій [8].

Так, наприклад, у зв'язку з неподанням податкових декларацій та інших документів фінансової звітності Верховний суд у постанові від 2 листопада 2018 року постановив припинити підприємницьку діяльність [46]. Тобто, у судовій практиці термін «ліквідація» не використовується.

У ст. 248 ГК України зазначено, що у разі ліквідації суб'єкта господарювання до Єдиного державного реєстру вноситься відповідний запис. Тому є логічним в Законі передбачити підстави та порядок ліквідації ФОП.

Для припинення ФОП документи подаються в письмовій або електронній формі, можна подати заяву за формою 12 державному реєстратору за місцем прописки. Щодо електронної форми, особисто можна подати заяву про припинення підприємницької діяльності через персональний кабінет веб-

порталу «Онлайн-будинок юстиції», тільки обов'язковою умовою є наявність електронного підпису.

Протягом 24 годин після надходження документів, поданих для державної реєстрації припинення ФОП, крім вихідних та святкових днів, розглядаються документи та вноситься відповідний запис до Єдиного державного реєстру.

Після припинення ФОП відбувається інформаційна взаємодія між Єдиним державним реєстром та інформаційними системами Державної податкової служби України.

В день реєстрації щодо припинення підприємницької діяльності, орган державного реєстратора передає спеціальне повідомлення. В повідомленні повинен бути номер та дата внесення відповідного запису до Єдиного державного реєстру. Також в цьому повідомленні повинні міститися причини припинення діяльності.

Податкова служба обов'язково повинна повідомити банк, що фізичну особу було знято з обліку, якщо у суб'єкта господарювання залишилися не закриті банківські рахунки в банках. Даним органом передаються дані про зняття фізичної особи з обліку до Єдиного державного реєстру [70, с. 55].

ФОП необхідно закрити рахунок в банку, що був відкритий для підприємницької діяльності та за бажання анулювати електронний підпис.

Зараз підприємцям для припинення своєї діяльності не потрібно подавати довідки органам Державної податкової служби про відсутність заборгованості із сплати податків, зборів та єдиного соціального внеску, не потрібно чекати на проведення та результати ліквідаційних перевірок. Для зняття з податкового обліку необхідно лише повідомлення від державного реєстратора про проведення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності ФОП із зазначенням номера та дати внесення відповідного запису до Єдиного державного реєстру та відсутність заборгованості перед бюджетом щодо сплати обов'язкових платежів та зборів [49, с. 22].

Фізична особа позбавляється статусу підприємця з дати внесення до Єдиного Державного реєстру запису про державну реєстрацію припинення

підприємницької діяльності ФОП [63, с. 27]. Відповідно з позбавленням статусу припиняється підприємницька діяльність.

Цікаво звернути увагу на судову практику, у постанові Великої Палати Верховного Суду від 5 червня 2018 року зазначається, що у разі припинення діяльності ФОП її права та обов'язки за укладеними під час здійснення підприємницької діяльності договорами не припиняються, а залишаються за нею як за фізичною особою [45]. Тобто, навіть з припиненням діяльності, фізична особа зобов'язана виконувати взяті на себе зобов'язання під час здійснення підприємницької діяльності.

Підсумовуючи зазначаємо, що на сьогоднішній день припинити ФОП можна в максимально короткий строк, протягом 24 годин розглядаються документи та вносяться відомості до Єдиного державного реєстру, відповідно з моменту внесення припиняється діяльність та втрачається статус підприємець. На сьогоднішній день інститут припинення такого суб'єкта господарювання як ФОП містить низку прогалин та не відповідностей, тому потребує вдосконалення на законодавчому рівні.

2.3. Визнання фізичної особи-підприємця банкрутом

Розглядаючи банкрутство суб'єкта господарювання як юридичне явище, слід підкреслити його характерні риси: по-перше, банкрутство встановлюється господарським судом як юридичний факт з певними правовими наслідками; по-друге, зміст установленого господарським судом факту банкрутства – це неспроможність суб'єкта господарювання розрахуватися із боргами у зв'язку з тим, що суми боргових зобов'язань перевищують активи боржника; по-третє, неплатоспроможність боржника має стійкий характер та не піддається усуненню у разі здійснення судових процедур з відновлення платоспроможності боржника, що сприяє застосуванню ліквідаційної процедури, яка спрямованої на ліквідацію заборгованості банкрута [54, с. 272].

Примусове припинення ФОП можливе за рішенням суду у випадках визнання даного підприємця банкрутом. Так згідно ст. 53 ЦК України фізична особа, яка неспроможна задовольнити вимоги кредиторів, що пов'язані з її підприємницької діяльності, може бути визнана банкрутом у порядку, встановленому чинним законодавством.

Дана правова норма носить відсильний характер, питання банкрутства ФОП регулюється Кодексом. У ст. 113 зазначається, що провадження у справах про неплатоспроможність боржника – ФОП відбувається в порядку, визначеному для юридичних осіб, з урахуванням певних особливостей, які встановлені книгою чотири Кодексу [5].

З даної норми випливає, що процедура банкрутства для юридичних осіб та ФОП є схожими з урахуванням особливостей передбачених для підприємця. Так, наприклад, у Кодексі зазначається, що провадження у справі про неплатоспроможність боржника - ФОП може бути відкрито лише за заявою боржника.

Тобто підприємець зобов'язаний ініціювати самостійно процедуру свого банкрутства у разі, якщо розмір прострочених зобов'язань боржника перед кредитором (кредиторами) становить не менше 30 розмірів мінімальної заробітної плати; боржник припинив погашення кредитів чи здійснення інших планових платежів у розмірі більше 50 відсотків місячних платежів за кожним з кредитних та інших зобов'язань упродовж двох місяців; ухвалено постанову у виконавчому провадженні про відсутність у фізичної особи майна, на яке може бути звернено стягнення; існують інші обставини, які підтверджують, що найближчим часом боржник не зможе виконати грошові зобов'язання чи здійснювати звичайні поточні платежі (загроза неплатоспроможності) (ст. 115 Кодексу)

Цікаво звернути увагу, що в США ініціатором відкриття процедури банкрутства можуть бути як кредитори, так і сам боржник [58, с. 89]. Аналогічно як в Україні для юридичних осіб. Саме тому вважаємо за необхідне закріпити таку норму для ФОП з певними обмеженнями для кредиторів:

встановити мінімальну кількість кредиторів, що можуть звернутися до суду та будуть доводити факт невиконання боржником своїх зобов'язань. Тобто, у випадку, якщо боржник не ініціює процедуру свого банкрутства самостійно, надати таку можливість кредиторам.

Для відкриття провадження у справі боржнику необхідно звернутися до суду з заявою, вимоги до якої передбачені у ст. 116 Кодексу. На ФОП також покладається зобов'язання подати декларацію про майновий стан, яка подається боржником за три роки (за кожен рік окремо), що передували поданню до суду заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність. Декларація повинна містити інформацію щодо майна, доходів та витрат боржника і членів його сім'ї, що перевищують 30 розмірів мінімальної заробітної плати [5]. Розмір мінімальної заробітної плати згідно Закону України «Про державний бюджет на 2019 рік» [16] становить 4 173 грн.

Також Кодексом передбачений перелік осіб, які входять до членів сім'ї боржника. Це особи що перебувають у шлюбі з боржником (у тому числі якщо шлюб розірвано протягом трьох років до дня подання декларації), а також діти, у тому числі повнолітні, батьки, особи, що перебувають під опікою або піклуванням боржника та інші особи, що спільно з ним проживають, мають спільний побут та взаємні права чи обов'язки (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких з боржником не мають характеру сімейних), у тому числі особи, що спільно проживають, але не перебувають у зареєстрованому шлюбі [5].

Слід зазначити, що майно яка належить на праві спільної сумісної власності також підлягає списанню за борги лише в тій частині, яка належить боржнику. Це в свою чергу захищає право власності на спільну частку осіб, яким воно належить.

Після відкриття провадження у справі вводиться мораторій на задоволення вимог кредиторів строком на 120 днів, з моменту відкриття провадження у справі про неплатоспроможність. Ухвала про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність є підставою для зупинення

вчинення виконавчих дій стосовно боржника. Отже, під час дії мораторію з боржника не стягуються кошти та не нараховуються податки, штрафи та пеня.

Наступним етапом є проведення попереднього засідання господарського суду. Після якого протягом трьох робочих днів після постановлення ухвали за результатами попереднього засідання арбітражний керуючий згідно з цією ухвалою письмово повідомляє кредиторів про місце і час проведення зборів кредиторів та організовує їх проведення.

На зборах розглядається звіт керуючого щодо перевірки декларацій про майновий стан боржника; може відбутися схвалення плану реструктуризації боргів боржника або відмову у схваленні плану реструктуризації боргів та звернення до господарського суду з клопотанням про визнання боржника банкрутом та введення процедури погашення боргів боржника або з клопотанням про закриття провадження у справі про неплатоспроможність; звернення до господарського суду з клопотанням про закриття процедури реструктуризації боргів у зв'язку з невиконанням або неможливістю виконання плану реструктуризації боргів та введення процедури погашення боргів боржника та інші. [5].

Якщо план реструктуризації боргів буде вдало виконано (майно ФОП буде достатньо для погашення боргу) це означає, відновлення платоспроможності боржника. Схожа практика застосовується у США, у Законі про банкрутство зазначається, якщо боржник вирішив свої фінансові труднощі самостійно, може продовжувати займатися комерційною діяльністю [79, с. 357].

В протилежній ситуації, якщо неможливо виконати план реструктуризації боргів настають певні правові наслідки, а саме визнання ФОП за рішенням суду банкрутом. Після визнання боржника банкрутом, все його майно визнається ліквідаційною масою (ч. 1, ст. 131 Кодексу).

Погашення боргу відбуватиметься за рахунок продажу майна через електронні аукціони. Мова йде про електронні торговельні майданчики, об'єднані системою ProZorro.Продажі. Ця система виникла як продовження системи державних електронних закупівель ProZorro. Використовується для

реалізації активів збанкрутілих банків, активів державних підприємств та малої приватизації. Головна перевага такого методу – прозорість та доступність аукціону для всіх бажаючих, що збільшує конкуренцію й середню ціну кожного лоту [52]. Якщо майна боржника не достатньо для погашення боргу - незадоволені вимоги вважаються погашеними.

Щодо особливостей європейського законодавства слід зазначити, що у Франції ФОП (боржник) має право вибору: він може продати майно в рахунок боргу або укласти угоду з кредиторами, згідно якої всі доходи, у тому числі заробітна плата, автоматично будуть надходити кредиторам. Тобто, у боржника з'являється можливість зберегти насамперед нерухоме майно. Кредитори відповідно до закону мають право не погодитися на такий варіант та зобов'язати боржника продати його нерухоме майно [58, с. 90].

Вважаємо, що таку норму доцільно закріпити в українському законодавстві, а саме у Кодексі. Тобто дозволити укладати угоди між боржником та кредитором на договірних умовах між ними.

Після визнання ФОП банкрутом на нього покладаються певні зобов'язання передбачені у ст. 135 Кодексу, а саме: протягом п'яти років після визнання банкрутом така особа зобов'язана перед укладенням договорів позики, кредитних договорів, договорів поруки чи договорів застави письмово повідомляти про факт своєї неплатоспроможності інші сторони таких договорів. У строк протягом трьох років ФОП, яку визнали банкрутом не може вважатися особою, яка має бездоганну ділову репутацію.

Відповідальність за порушення цієї вимоги не встановлена (не факт, що встановлення відповідальності призведе до позитивних наслідків). Вважаємо за необхідне створити спеціальний он-лайн ресурс на якому буде міститися вся необхідна інформація про банкрутство ФОП. Щоб при укладенні, наприклад, договорів учасники мали змогу перевірити інформацію на сайті.

Що стосується банкрутства ФОП, не зважаючи на те, що не так давно був прийнятий новий Кодекс, це питання також потребує доопрацювання.

Таким чином, підсумовуючи по розділу в цілому щодо державної реєстрації ФОП є деякі пропозиції. У листі Міністерства Юстиції України щодо місцезнаходження (місце проживання або іншої адреси, за якою здійснюється зв'язок з фізичною особою-підприємцем) спрощено процедуру державної реєстрації підприємницької діяльності іноземними громадянами, але є певні недоліки, оскільки лист поширює свою дію не тільки на іноземців, а ще й на громадян України, що дозволяє ФОП підтвердити місце реєстрації іншим документом, наприклад договором найму квартири. А це може ускладнити процедуру притягнення ФОП-порушників до відповідальності. Вважаємо за необхідне дане роз'яснення застосовувати виключно до іноземних громадян.

Що стосується державної реєстрації іноземців, вважаємо за доцільне для осіб, що отримали статус підприємця та перебувають на території України тимчасово (наприклад, на підставі візи) видавати у 6 місячний строк, після державної реєстрації посвідку про тимчасове місця перебування. Адже на даному етапі у нормативно-правових актах не зазначено, що отримати посвідку можна на підставі державної реєстрації іноземця-підприємцем.

Також необхідно закріпити в КУпАП склади правопорушень, які можуть здійснювати реєстраційні органи: порушення строків оформлення і видачі виписок, витягів з Єдиного державного реєстру, видачі (надсилання) повідомлення про відмову в проведенні державної реєстрації, видачі (надсилання) повідомлення про залишення без розгляду документів, поданих державному реєстратору тощо. Це сприятиме зниженню зловживань зі сторони реєстраційних органів.

Що стосується припинення ФОП удосконалення потребують норми, що стосуються підстав припинення, а саме необхідно закріпити у ГК України такі підстави припинення діяльності: у зв'язку зі смертю, визнанням безвісно відсутнім або оголошенням померлим підприємця. Також припинення ФОП можливе у разі визнанням недієздатним та обмежено дієздатним.

Також внести зміни до ст. 59 ГК України, зазначену норму «припинення суб'єкта господарювання здійснюється відповідно до закону» змінити на

«припинення суб'єкта господарювання здійснюється шляхом ліквідації та іншими способами передбаченими законом».

Важливим є закріпити на законодавчому рівні, а саме в ст. 59 ГК України такі поняття як «припинення суб'єкта господарювання» та «ліквідація суб'єкта господарювання». Визначення даних понять можна знайти в наукових працях.

Припинення суб'єкта господарювання – це певні юридичні підстави, за яких суб'єкти господарювання втрачають підприємницьку правосуб'єктність.

Ліквідація суб'єкта господарювання – це скасування в судовому порядку державної реєстрації суб'єкта господарювання з підстав передбачених законом.

Щодо ліквідації суб'єкта господарювання вважаємо за доцільне закріпити порядок та підстави її здійснення у Законі.

Що стосується процедури банкрутства доцільним є надати можливість ініціювати процедуру банкрутства ФОП боржникам та кредиторам. Також закріпити на законодавчому рівні можливість укладення договірної угоди між боржником та кредитором з приводу, що всі догоди у тому числі заробітна плата, автоматично будуть надходити кредиторам в рахунок боргу, що забезпечить збереження нерухомого майна, в тому числі того, що знаходиться в спільній сумісній власності боржника. Відповідно це може відбутися виключно за згодою кредитора.

Доцільним є закріпити у Кодексі створення спеціального он-лайн ресурсу на якому буде міститися вся необхідна інформація про банкрутство ФОП. Щоб при укладенні, наприклад, договорів учасники мали змогу перевірити інформацію на сайті. Це сприятиме уникненню можливості для ФОП приховувати інформацію обов'язкову для повідомлення.

Вказане сприятиме вдосконаленню нормативно правової бази та усуненню багатьох прогалин правового регулювання створення та припинення підприємницької діяльності ФОП.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У ході виконання випускної кваліфікаційної роботи були зроблені такі висновки:

1. Враховуючи популярність серед українців такого виду суб'єкта підприємницької діяльності, як ФОП, слід звернути увагу на особливості здійснення ним підприємницької діяльності. Так, для зайняття господарською діяльністю фізичній особі необхідно отримати правовий статус підприємця. Це здійснюється шляхом державної реєстрації. Важливою умовою отримання статусу підприємця є правоздатність, дієздатність та деліктоздатність. Таким чином, отримати статус підприємця мають право особи незалежно від громадянства, які досягли 18 років, або зареєстрували шлюб, а також фізичні особи, які отримали повну цивільну дієздатність у порядку визначеному чинним законодавством.

2. При здійсненні господарської діяльності для ФОП чинним законодавством передбачені права, обов'язки та встановлена відповідальність.

ФОП мають такі права: здійснювати діяльність від свого імені та на власний ризик, вільно обирати вид діяльності та згідно нього спосіб оподаткування, наймати та звільняти працівників, розпоряджатися прибутком на власний розсуд (після сплати податків) та інші.

Також ФОП має право на інтелектуальну власність, в тому числі на комерційне найменування. Це питання в достатній мірі не закріплено на законодавчому рівні, наприклад, не передбачена вказівка на специфіку діяльності та право на псевдонім. Оскільки комерційне найменування дає можливість заявити про себе на ринку послуг та напрацювати ділову репутацію є необхідність вдосконалювати нормативно-правову базу в цій сфері.

На ФОП покладаються такі обов'язки: отримати ліцензію на здійснення певних видів діяльності, повідомляти реєстраційні органи про зміну адреси, предмета та інших суттєвих умов своєї діяльності, дотримуватися прав та законних інтересів споживачів, не допускати недобросовісної конкуренції,

вести облік результатів своєї підприємницької діяльності, оплату праці не нижчу мінімальної заробітної плати, а також інші соціальні гарантії, включаючи соціальне й медичне страхування та інші передбачені чинним законодавством.

При порушенні норм законодавства та не виконанні обов'язків на ФОП покладається не тільки господарська, а юридична відповідальність в цілому, а саме цивільно-правова, господарсько-правова (відповідальність у разі банкрутства, відповідальність за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства), фінансова, адміністративна та кримінальна.

3. ФОП може займатися виключно підприємницькою діяльністю, тобто з метою отримання прибутку. Оскільки господарська діяльність має відповідати певній правовій формі, а непідприємницька діяльність може здійснюватися виключно громадськими, благодійними, релігійними організаціями та політичними партіями. Відповідно індивідуальний підприємець не може здійснювати таку діяльність. Також ФОП не може здійснювати такі види діяльності: банківську, космічну, у сфері організації та радіо мовлення тощо. Адже згідно чинного законодавства така діяльність провадиться виключно юридичними особами.

Для ФОП ліцензуванню підлягають такі види діяльності медична та ветеринарна практика, охоронна та туроператорська діяльність та інші.

При розгляді видів діяльності приділялась увага оподаткуванню. Оскільки від обраної системи оподаткування залежить вид діяльності, яким може займатися ФОП та його річний оборот. Щодо проблем в сфері оподаткування слід зазначити, що у зв'язку з обов'язковістю з 2017 року сплачувати єдиний соціальний внесок кількість підприємців знизилася внаслідок збільшення податкового навантаження. Про що свідчать статистичні данні, так станом на 2016 рік на обліку перебувало 2 млн. ФОП. У 2017 та 2018 році спостерігалася тенденція зниження кількості ФОП, так станом на 2018 рік кількість скоротилася до 1 млн. 762 тис. [88]. Отже простежується прямий зв'язок між податковим навантаженням та кількістю ФОПів.

4. Для державної реєстрації ФОП перш за все необхідно пройти підготовчий етап, а саме обрати вид підприємницької діяльності згідно КВЕДу та обрати систему оподаткування (загальну або спрощену).

Наступним етапом є подання документів до реєстраційних органів (центр надання адміністративних послуг/державний реєстратор (нотаріус)), а саме: заяву про державну реєстрацію ФОП та за бажанням заяву про обрання спрощеної системи оподаткування. А також є можливість державної реєстрації через мережу Інтернет, для цього необхідно мати цифровий підпис. Даний вид реєстрації здійснюється за допомогою Кабінету електронних сервісів або на сайті Міністерства юстиції України.

Після процедури подання документів здійснюється перевірка на відсутність підстав для відмови у проведенні державної реєстрації. Якщо такі підстави будуть виявлені розгляд документів зупиняється, у випадку, коли необхідно виправити певні зауваження, для їх усунення надається 15 днів. А якщо є підстави для відмови у проведенні державної реєстрації ФОП, то просто здійснюється відмова з обґрунтуванням її підстав. Протягом 24 годин, повідомлення про це розміщуються на порталі електронних сервісів та надсилаються заявнику на адресу його електронної пошти. Дана процедура детально регламентована в Законі України «Про державну реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань».

Після цього настає етап інформаційної взаємодії реєстраційних органів з інформаційними системами Державної податкової служби України та Державної служби статистики України.

Отже, згідно чинного законодавства здійснити державну реєстрацію ФОП можна за 24 години та безкоштовно, але ця процедура містить низку нюансів, які потребують доопрацювання на законодавчому рівні. Наприклад, потрібно посилити відповідальність службових осіб, що здійснюють державну реєстрацію ФОП. Є необхідним закріпити конкретний склад адміністративного правопорушення та встановити санкцію статті за вчинення державним реєстратором таких діянь: за порушення строків оформлення і видачі виписок,

витягів з Єдиного державного реєстру, видачі (надсилання) повідомлення про відмову в проведенні державної реєстрації, видачі (надсилання) повідомлення про залишення без розгляду документів та інші.

5. Питання припинення фізичної особи-підприємця на практиці виглядає більш проблематичним в порівнянні з процесом її державної реєстрації (створення), оскільки на отримання різного роду довідок від контролюючих органів потрібно багато часу та сил. Так, якщо розпочати свою діяльність ФОП може зареєструвавшись за 24 години, то процес його ліквідації може розтягнутися на місяці.

Припинення ФОП поділяють на два види добровільне та примусове. Добровільне припинення ФОП здійснюється з власної ініціативи, а примусове, на підставі рішення суду: у разі визнання суб'єкта господарювання банкрутом. Також за рішенням суду відбувається ліквідація ФОП: у разі зайняття незаконними видами діяльності, здійснення підприємницької діяльності без відповідних документів або неподання податкової звітності протягом року.

Для державної реєстрації припинення ФОП до реєстраційних органів подаються такі документи: заява про державну реєстрацію припинення ФОП та ксерокопія свідоцтва про смерть фізичної особи (за наявності), судове рішення про визнання фізичної особи безвісно відсутньою (якщо припинення здійснюється з цих підстав). Можна подати заяву про припинення підприємницької діяльності через персональний кабінет веб-порталу «Онлайн-будинки юстиції», тільки обов'язковою умовою є наявність електронного підпису. Після подання відповідних документів здійснюється інформаційна взаємодія між Податковою службою України та іншими державними органами.

Фізична особа позбавляється статусу підприємця з дати внесення до Єдиного Державного реєстру запису про державну реєстрацію припинення підприємницької діяльності ФОП.

При здійсненні державної реєстрації припинення підприємницької діяльності ФОП виникає низка нюансів, а саме у сфері оподаткування. Тому що є необхідним зняти з обліку об'єкти оподаткування та реєстратор

розрахункових операцій, здійснити сплату всіх податків та подати податкову звітність. Також обов'язково проводиться податкова перевірка, тільки тоді відбувається зняття платника податків з обліку.

6. З урахуванням того, що з 21 жовтня 2019 року вступили нові правила з процедур банкрутства, що запроваджені Кодексом України з процедур банкрутства, це безумовно торкнеться й питання щодо визнання ФОПів банкрутами. Тільки практичне застосування норм цього кодексу виявить у подальшому його позитивні та негативні риси і те, як вони вплинуть на процес банкрутства ФОПів. Отже, фізична особа, яка не може задовольнити вимоги кредиторів визнається банкрутом у порядку визначеному Кодексом України з процедур банкрутства. Процедура банкрутства для юридичних осіб та ФОП є схожими з урахуванням певних особливостей передбачених для підприємця. Однією із них є те, що провадження у справі про неплатоспроможність боржника ФОП може бути відкрито лише за його заявою.

Слід зазначити, що при відкритті провадження у справі вводиться мораторій на задоволення вимог кредиторів (на 120 днів). Отже, під час дії мораторію з боржника не стягуються кошти та не нараховуються податки, штрафи та пеня. Також під час провадження розробляється план реструктуризації боргів, який розглядається та затверджується на зборах кредиторів. Якщо план буде виконано та майна ФОП буде достатньо для погашення боргу відбувається відновлення платоспроможності боржника. В протилежній ситуації, ФОП за рішенням суду визнається банкрутом та припиняє свою діяльність, а все його майно визнається ліквідаційною масою. Якщо майна боржника буде не достатньо для погашення боргу, вимоги кредиторів вважаються погашеними.

Серед недоліків нових процедур банкрутства слід відзначити те, що на ФОП покладається обов'язок протягом п'яти років письмово повідомляти перед укладенням договорів про факт своєї неплатоспроможності іншій стороні договору, але відповідальність за дане порушення не встановлена. Отже, існує необхідність врегулювати дану прогалину.

3 метою удосконалення норм чинного законодавства щодо правового регулювання діяльності ФОП пропонується внести наступні зміни та доповнення до законодавчих актів, а саме:

1. Необхідно доповнити ст. 159 ГК України виклавши у такій редакції «Громадянин-підприємець має право обирати комерційне найменування на власний розсуд в тому числі з вказівкою на специфіку діяльності або використовувати своє прізвище та ім'я або псевдонім».

2. Легалізувати в Україні гральний бізнес та відповідно дозволити ФОП здійснювати даний вид підприємницької діяльності. Отже, прийняти новий законопроект, який буде регулювати діяльність щодо грального бізнесу та доповнити ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», додавши пункт «34) гральний бізнес» (оскільки, обов'язковою умовою для зайняття гральним бізнесом ФОП має бути отримання відповідної ліцензії у порядку та строк визначений у даному законі).

3. Зазначити у ст. 51 ГК України ще такі підстави припинення підприємницької діяльності ФОП «у зв'язку зі смертю, визнанням безвісно відсутнім або оголошенням померлим фізичної особи-підприємця».

4. Доповнити книгу четверту, розділ четвертий, Кодексу України з процедури банкрутства нормою про угоду між боржником та кредитором. Так, наприклад, зазначити, що «між боржником та кредитором за спільної згоди укладається договірна угода з приводу того, що всі доходи боржника, у тому числі заробітна плата автоматично будуть надходити кредитору в рахунок боргу». Це сприятиме збереженню нерухомого майна, в тому числі того, що знаходиться в спільній сумісній власності боржника.

На основі вище викладеного можна зробити висновок про те, що правове регулювання діяльності ФОП потребує подальшого дослідження, а отриманні результати сприятимуть вдосконаленню чинного законодавства та вирішені проблем правового регулювання діяльності ФОП, що забезпечить ефективне здійснення підприємницької діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
Дата звернення 10 вересня 2019 року.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. Дата звернення 25 жовтня 2019 року.
3. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>. Дата звернення 15 вересня 2019 року.
4. Кодекс законів про працю від 10 грудня 1971 року № 322-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>. Дата звернення 5 квітня 2019 року.
5. Кодекс України з процедури банкрутства від 18 жовтня 2018 № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>. Дата звернення 28 вересня 2019 року.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. Дата звернення 7 квітня 2019 року.
7. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. Дата звернення 9 квітня 2019 року.
8. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. Дата звернення 2 квітня 2019 року.
9. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. Дата звернення 25 квітня 2019 року.

10. Про банки і банківську діяльність: Закон від 7 грудня 2000 року № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. Дата звернення 19 квітня 2019 року.

11. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон від 5 липня 2012 року № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>. Дата звернення 9 квітня 2019 року.

12. Про виконавче провадження: Закон від 2 червня 2016 року № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>. Дата звернення 7 квітня 2019 року.

13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності: Закон від 15 листопада 2011 року № 4025-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4025-17>. Дата звернення 15 травня 2019 року.

14. Про громадянство України: Закон від 18 січня 2001 року № 2235-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>. Дата звернення 28 березня 2019 року.

15. Про громадські об'єднання: Закон від 22 березня 2012 року № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>. Дата звернення 9 квітня 2019 року.

16. Про державний бюджет України на 2019 рік: Закон від 23 листопада 2018 року № 2629-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19>. Дата звернення 28 серпня 2019 року.

17. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон від 15 травня 2003 року № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>. Дата звернення 15 липня 2019 року.

18. Про електронні довірчі послуги: Закон від 5 жовтня 2017 року № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>. Дата звернення 23 липня 2019 року.

19. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон від 22 травня 2003 року № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>. Дата звернення 23 серпня 2019 року.

20. Про заборону грального бізнесу в Україні: Закон від 15 травня 2009 року № 1334-VI. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1334-17>. Дата звернення 30 квітня 2019 року.

21. Про запобігання корупції: Закон від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>. Дата звернення 20 березня 2019 року.

22. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон від 7 червня 1996 року № 236/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>. Дата звернення 2 квітня 2019 року.

23. Про захист економічної конкуренції: Закон від 11 січня 2001 року № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>. Дата звернення 2 квітня 2019 року.

24. Про захист прав споживачів: Закон від 12 травня 1991 року № 1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>. Дата звернення 2 квітня 2019 року.

25. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон від 8 липня 2010 року № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>. Дата звернення 15 квітня 2019 року.

26. Про космічну діяльність: Закон України від 15 листопада 1996 року № 502/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/502/96-%D0%B2%D1%80>. Дата звернення 20 квітня 2019 року.

27. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон від 2 березня 2015 року № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19>. Дата звернення 2 квітня 2019 року.

28. Про підприємництво: Закон від 7 лютого 1991 року № 698-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12>. Дата звернення 25 квітня 2019 року.

29. Про політичні партії: Закон від 5 квітня 2001 року № 2365-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>. Дата звернення 10 квітня 2019 року.
30. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон від 22 вересня 2011 року № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>. Дата звернення 25 серпня 2019 року.
31. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон від 23 квітня 1991 року № 987-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12>. Дата звернення 10 квітня 2019 року.
32. Про страхування: Закон від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>. Дата звернення 19 квітня 2019 року.
33. Про телебачення та радіомовлення: Закон від 21 грудня 1993 року № 3759-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>. Дата звернення 20 квітня 2019 року.
34. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон від 2 грудня 1997 року № 671/97-ВР. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%92%D0%A0>. Дата звернення 27 серпня 2019 року.
35. Про туризм: Закон від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>. Дата звернення 15 квітня 2019 року.
36. Про фермерське господарство: Закон від 19 червня 2003 року № 973-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>. Дата звернення 23 серпня 2019 року.
37. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з ветеринарної практики: Постанова Кабінету Міністрів України від 04 листопада 2015 року № 896. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-2015-%D0%BF#n8>. Дата звернення 15 квітня 2019 року.
38. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики: Постанова Кабінету Міністрів України від 2

березня 2016 року № 285. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF#n8>. Дата звернення 15 квітня 2019 року.

39. Про затвердження Ліцензійних умов провадження охоронної діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 листопада 2015 року № 960. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2015-%D0%BF#n10>. Дата звернення 15 квітня 2019 року.

40. Про затвердження Ліцензійних умов провадження туроператорської діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-2015-%D0%BF#n8>. Дата звернення 15 квітня 2019.

41. Статус фізичної особи-підприємця: проблеми застосування законодавства: Роз'яснення Міністерства Юстиції України від 14 січня 2011 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0012323-11>. Дата звернення 10 квітня 2019 року.

42. Щодо місцезнаходження (місце проживання або іншої адреси, за якою здійснюється зв'язок з фізичною особою - підприємцем): Лист Міністерства юстиції України від 23 січня 2018 № 1028/8.4.3/Ін-18. URL: https://taxlink.ua/ua/tax_explained/list-ministerstva-justicii-ukraini-1028843in-18-vid-23012018/. Дата звернення 25 серпня 2019 року.

43. Національний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності. ДК 009:2010. Наказ Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 року № 327. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10>. Дата звернення 10 квітня 2019 року.

44. Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності: Оглядовий лист Вищого Господарського суду України від 28 лютого 2017 року № 01-06/521. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_521600-17. Дата звернення 30 березня 2019 року.

45. Постанова Велика Палата Верховного суду від 5 червня 2018 року № 338/180/17. URL: https://protocol.ua/ua/shchodo_viznannya_dogovoru_

ukladenim_(postanova_velikoi_palati_verhovnogo_sudu_vid_05_06_2018_r_po_spravi_338_180_17)/. Дата звернення 10 вересня 2019 року.

46. Постанова Верховного суду України від 2 листопада 2018 року № 807/1219/15 URL: <https://taxlink.ua/ua/court/postanova-verhovnogo-sudu-vid-02112018-u-spravi-807121915/>. Дата звернення 10 вересня 2019 року.

47. Байляк В., Бабецька І.Я. Право особи на підприємницьку діяльність. Юридична наука: проблеми та перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнського студентського круглого столу. 2018. С. 20-24.

48. Белінгіо В. Адміністративна відповідальність суб'єктів надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С. 136-141.

49. Біденчук Т.М., Юніна М.П. Актуальні питання проведення державної реєстрації припинення суб'єктів господарювання. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ДДУВС, 28. 05. 2019). С. 20-23.

50. Бутков І.М. Щодо визначення поняття «правовий статус фізичної особи-підприємця». *Форум права*. 2013. № 3. С. 70-76.

51. Гаврилова І.О. Правовий статус фізичних осіб-підприємців як суб'єктів адміністративної відповідальності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 2. С. 116-120.

52. Галелюк М. Що зміниться в банкрутстві фізичних осіб-підприємців. 2018. URL: https://biz.censor.net.ua/columns/3101808/scho_zmnitsya_v_bankrutstv_fzichnih_osbpdprimtsv. Дата звернення 28 серпня 2019 року.

53. Горбова Н. А. Господарське право України: навч. посібник. Мелітополь: Однорог Т. В., 2019. 126 с.

54. Господарське право України: підручник [Андреева О. Б., Жорнокуй Ю. М., Гетманець О. П. та ін.]. Харків. нац. ун-т внутр. справ. 2016. 324 с.

55. Давидова І.В. Електронний цифровий підпис: порядок отримання та ступінь захисту. Українське право. 2018. URL: <https://>

//ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/elektronnyy-tsyfrovyuy-pidpys-poryadok-otrymannya-ta-stupin-zakhystu/. Дата звернення 15 серпня 2019 року.

56. Йосипенко І.І. Право фізичної особи-підприємця на комерційне найменування. *Правове забезпечення підприємницької діяльності*. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. С. 87-91.

57. Касьяненко Д.І., Герасимова Г.В. Особливості господарювання фізичної особи як суб'єкта підприємницької діяльності. *Молодий вчений*. 2018. № 10. С. 659-662.

58. Константиновський С. Кодекс України з процедури банкрутства: новели та перспективи. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С. 88-92.

59. Кочин В.В. Види господарської діяльності юридичних осіб: проблеми теорії та практики. *Юридичний вісник*. 2016. № 1(38). С. 139-144.

60. Кравчук О. Три види правового статусу фізичної особи. *Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"*. Політологія. Соціологія. Право: Зб. наук. праць. 2017. №1/2. С. 193-199.

61. Кринець О., Шишка Ю. Топ-5 рішень ВС у господарських спорах. *Юридична газета*. 2018. № 29-30. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/top5-rishen-vs-u-gospodarskih-sporah.html>. Дата звернення 20 березня 2019 року.

62. Кульчій О.О. Господарське право. Навчально-методичний посібник. Полтава. 2016. 284 с.

63. Мачуський В.В. Правове регулювання господарської діяльності. Навчальний посібник. 2015. КНЕУ Київ. 151 с.

64. Мілімко Л.В. Господарсько-правова відповідальність: ознаки, процедура застосування. *Юридичний вісник*. 2016. № 1 (38). С. 145-149.

65. Нікітін Д. Деякі аспекти господарсько-правової відповідальності громадянина-підприємця. *Економіко-правова парадигма розвитку сучасного*

суспільства. 2017. № 2. URL: <https://studlib.org.ua/index.php/eprs/article/view/149/140>. Дата звернення 15 серпня 2019 року.

66. Новохацька М.Ю. Юридичні аспекти припинення суб'єктів господарювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Випуск 37, том 2. С. 69-73.

67. Овчаренко А. Є. Легалізація грального бізнесу на теренах України. *Молодий вчений*. 2018. № 4 (56). С. 734-738.

68. Орлова І.М. Зарубіжний досвід правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання. *Юридичний вісник*. 2018. № 1. С. 138-143.

69. Пашинський А. Про обов'язок посадовців передавати свої корпоративні права в управління. *Юридична газета*. 2018. № 27-28. С. 13-17.

70. Прохорова Н.А., Мороз С.С. Правові аспекти припинення підприємницької діяльності. Актуальні питання права та соціально-економічних відносин: Матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції, Кропивницький, 8 листопада 2018 рік, С. 54-56.

71. Руденко, Л.Д., Маслак О.В. До питання про примусову ліквідацію суб'єкта господарювання за рішенням суду. Міжгалузеві зв'язки цивільного, господарського та трудового права: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції). 2017. С. 208-213.

72. Савченко А. Особливості реєстрації іноземних громадян індивідуальними підприємцями в Україні URL: <https://www.smartsolutions.ua/ua/osoblivosti-reestraczii-inozemnix-gromadyan-individualnumy-pidpryemczyami-v-ukraini>. Дата звернення 25 серпня 2019 року.

73. Сагайдака Ю. Підприємницька діяльність як основна форма реалізації економічних прав людини. Теоретико-правовий аспект. *Господарське право та процес*. 2016. № 7. С. 44-48.

74. Смолин Г.В., Туркот О.А., Хомко Л.В. Господарське право України. Загальна частина: підручник за заг. ред. Г.В. Смолина. Львів: ЛьВДУВС, 2017. 484 с.

75. Степанов С.В. Особливості господарювання суб'єкта підприємницької діяльності - фізичної особи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. Випуск 22, частина 1, том 1. С. 224-227.
76. Стефанчук М.О., Давид Л.Л. Цивільно-правова охорона та захист прав на комерційне (фірмове) найменування. *Право та суспільство*. 2014. № 1-2. С. 51-54.
77. Стрільчук В., Іванюк Н. Удосконалення законодавства у сфері припинення діяльності суб'єкта господарювання, яке не пов'язане з його банкрутством. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 5. С. 31-36.
78. Трегубенко Г.П. Господарське право: конспект лекцій. Полтава: ПолтНТУ, 2017. 82 с.
79. Турук Н.В., Шапіро В.С. Заходи щодо запобігання банкрутства за національним та зарубіжним законодавством: порівняльно-правовий аспект. Міжнародна науково-практична конференція (Суми, 21–22 травня 2015 року) С. 356-358.
80. Шишка Р.Б. Окремі аспекти господарсько-правової відповідальності. *Юридичний вісник*. 2015. № 1(34). С. 129-133.
81. Щербина В.С. Господарське право: підручник / В.С. Щербина. 6-те вид., перероб. і допов. К. Юрінком Інтер, 2013. 640 с.
82. Щокін Р.Г. Некомерційна господарська діяльність в Україні: сутність, нормативно-правова основа та проблемні аспекти. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Випуск 1. Том 3. С. 148-152.
83. Кабінет електронних сервісів [Електронний ресурс]. URL: <https://кар.minjust.gov.ua>. Дата звернення 20 серпня 2019 року.
84. Міністерство Юстиції України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. URL: <https://minjust.gov.ua/>. Дата звернення 20 серпня 2019 року.
85. Офіційний портал Державної податкової служби України [Електронний ресурс]. URL: <https://www.tax.gov.ua/>. Дата звернення 10 жовтня 2019 року.

86. Кількість ФОПів у країні зросла на 4%: лідирує комп'ютерне програмування. Економічна правда, Українська правда, 16 травня 2019 року. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/05/16/647837/>. Дата звернення 1 жовтня 2019 року.

87. Україна піднялася на 5 позицій в рейтингу Doing Business-2019, Економічна правда, Українська правда, 31 жовтня 2018 року. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/10/31/642171/>. Дата звернення 1 жовтня 2019 року.

88. Чому українці перестають реєструвати ФОП. URL: <https://opendatabot.ua/blog/360-for-minus-30>. Дата звернення 1 жовтня 2019 року.